

TamPub

This document has been downloaded from TamPub.uta.fi
The Institutional Repository of University of TampereVERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnusVeera Kangaspunta^a

Julkinen kaivoskeskustelu diskursiivisena välienselvittelynä

Tarkastelussa verkkouutisten ja verkon lukijakommenttien
diskursiiviset legitimaatiostrategiat osana Talvivaaran
legitimaatiokamppailua

Public mining discussion as a discursive debate. Analysis of the discursive legitimation strategies in online news and user comments as a part of Talvivaara legitimation struggle

The aim of this article is to approach one specific environmental topic and the public debate around this topic from a user-oriented perspective – through online news comments. The article analyses online news and comments sections from three Finnish online newspapers concerning the mining accident of Talvivaara company in November 2012. Discourse and discursive legitimation strategies are used as analytical tools with the focus of critical discourse analysis. The study aims to solve what kind of discourses the public debate contains and how these discourses are connected to certain legitimation strategies. In addition, the article also continues the conceptual deliberation about the concept of the public as a group of people participating in public discussion. The study shows that Talvivaara news and news comments consist of four main strategies, authorization, rationalization, moral evaluations and mythopoiesis, used for legitimation, relegitimation and delegitimation. However, the parties differ in the way they utilize these strategies and different discourses. Consequently, online news commenting appears as a unique part of the public debate about the topic, rather than remaining marginal flaming. The users tend to absorb the role of the public as a part of the public showdown about the shared issue.

Key words: online news comments, environmental discourses, legitimation strategies, the public

Johdanto

"Yritysten toimintaympäristö ei muodostu ainoastaan teknologiasta, taloudesta tai raaka-aineista, vaan sen muodostavat osaltaan myös kulttuuriset normit, symbolit, uskomukset ja toimintatavat." (Rytteri 2012: 56)

Kaivosalan ja -yhtiöiden toiminta edellyttää ympäröivän yhteiskunnan hyväksyntää, legitimeettii. Kyse ei ole yksinomaan laillisuudesta tai luvanvaraisuudesta, vaan tulkinnoista, joita yhteiskunnallisissa

^a Tampereen yliopisto, veera.t.kangaspunta@uta.fi

keskusteluissa tehdään: näyttäytykö toiminta hyväksyttävänä? (Sairinen 2011; Jartti ym. 2012; Rytteri 2012; Tervo 2013; Tiainen ym. 2014; Lyytimäki & Peltonen 2016; Peltonen 2016; Rantala ym. 2016) Tällainen keskustelu nojaa väistämättä jaettuihin arvoihin, niiden merkityksen arviointiin ja uudelleenarviointiin. Perinteisesti keskustelun keskeisiksi osapuoliksi on päästetty ja oletettu kuuluviksi alan toimijat, asiantuntijat ja viranomaiset (Rytteri 2012; Lyytimäki & Peltonen 2016). Sen sijaan esimerkiksi paikallisten ihmisten ja toimijoiden rooli on kehittynyt vasta viimeisen vuosikymmenen aikana (Sairinen 2011; Rytteri 2012; Eerola 2014; Peltonen ym. 2012). Yhtiöt ottavat kasvavassa määrin huomioon suhteet toimintaympäristöönsä, ja vuoropuhelulle erityisesti paikallisten kanssa on etsitty uusia muotoja ja foorumeita (ks. esim. Sairinen 2011; Peltonen ym. 2012). Toisaalta kaivosalan toimijat ovat havahduneet kansalaiskeskustelujen merkitykseen vasta kriisien myötä (Rytteri 2012; Tiainen ym. 2014; Peltonen 2016).

Kotimaisen ympäristötutkimuksen ja mediatutkimuksen piirissä ymmärrys kaivosalaan liittyvästä julkisesta keskustelusta ja sen osapuolista näyttäyty ristiriitaisena. Kyse ei ole siitä, etteikö kansalaisten mielipiteiden merkitystä tunnustettaisi. Paikallisten osallistamisen virallisiksi muodoiksi tulkitaan jo paljon muutakin kuin kirjalliset kyselyt tai asukkaiden kuulemistilaisuudet kaivosten lupaprosessin eri vaiheissa (vrt. Sairinen 2011; Tervo 2013; Peltonen ym. 2012). Juuri vuoropuhelua, osallistumista ja yhteistyötä yhtiöiden ja esimerkiksi paikallisyhteisöjen välillä on tutkittu ja pyritty kehittämään (ks. esim. Peltonen ym. 2012, esim. 13–14). Tästä huolimatta yhteiskunnallisen keskustelun erilaisia ja nopeasti muuttuvia muotoja, tasoja ja osapuolia ei välttämättä tunnisteta tai pystytty ottamaan huomioon. Vaikka keskusteluyhteys esimerkiksi paikallisella tasolla saavutettaisiin, kyse on vasta yhdestä keskustelun tasosta. Kaivosalan hyväksyttävyyden määrittelykamppailu on ilmeisen kansallinen kysymys (Tiainen ym. 2014; Peltonen 2016). Toisaalta julkiseksi keskusteluksi mielletään edelleen lähinnä uutisointi ja perinteisillä median tarjoamilla foorumeilla käyty laajamittainen keskustelu aiheesta. Kansalaiskeskustelun on toki enenevässä määrin nähty sijoittuvan esimerkiksi sosiaaliseen mediaan, mutta näiden keskusteluiden ja ylipäättään verkkokeskusteluiden merkitystä on ollut tapana väheksyä (Pietilä 2010 [2002]). Tutkimatta on siis jäänyt kaivoskeskustelun tasoja ja yhteyksiä näiden tasojen välillä. Lisäksi määrittely siitä, mitä vaikkapa kansalaisia kuvaavalla yleisöllä (Peltonen 2016; Mattila 2017) oikeastaan tarkoitetaan, jää usein vajavaiseksi.

Kun sotkamolaisen monimetalliyhtiö Talvivaaran kipsisakka-allas alkoi vuotaa marraskuussa 2012, yhtiön toiminnan hyväksyttävyydeltä lähti pohja niin paikallisesti kuin valtakunnallisestikin (Tiainen ym. 2014; Peltonen 2016). Tuotannollisten, taloudellisten ja ympäristöongelmien kanssa kamppaillut kaivosyhtiö oli jo pidemmän aikaa ollut kritiikin kohteena (Rytteri 2012; Jartti ym. 2013; Tiainen ym. 2014). Kyse ei ollut yksinomaan ongelmista: ”Talvivaaran kaivos nousi laajempaan kriittiseen ja samalla valtakunnalliseen kansalaiskeskusteluun vuonna 2010 [...]. Yhtiö julkisti tuolloin suunnitelman uraanin talteenotosta.” (Tiainen ym. 2014: 51) Kipsisakka-altaan repeäminen oli ikään kuin viimeinen nätti, jota Tiainen ym. (2014) kuvaavat Talvivaaran elinkaaressa ”Kriisiytymisen vaiheeksi”. Vuodon laajuus, yhtiön aikaisemmat ongelmat ja vuotaa edeltänyt taustakeskustelu kasvattivat median huomion merkittäviin mittasuhteisiin (Tiainen ym. 2014; Harju & Karvonen 2016).

Julkinen reagointi oli massiivista. Talvivaara oli vuodon ajan niin sanomalehtien, TV- kuin radion uutisten pääaihe. Yhtiö itse päivitti vuotoon liittyviä tapahtumia sekä pörssi- että lehdistötiedottein ja blogin kautta. Ympäristöjärjestöt, kansalaisliikkeet ja yksittäiset poliitikot vaativat kaivoksen sulkemista. [...] Vuodon nostamassa konfliktissa yhdistyivät ja kumuloituivat kaivokseen liittyvät ratkaisemattomat kiistat. Talvivaara leimattiin suomalaisen kaivosteollisuuden epäonnistumiseksi selvemmin kuin koskaan aikaisemmin. (Tiainen ym. 2014: 41)

Vaikka kipsisakka-altaan repeäminen näyttäytyi yksittäisenä ja ainutlaatuisena uutisaiheena, Talvivaaran ja koko kaivosalan toiminnan seurausten arviointi oli tiukentunut jo ennen onnettomuutta: ”vuonna 2011 esiin ryöpsähtänyt keskustelu kaivosyhtiöiden yhteiskunnallisesta asemasta ja ympäristövaikutuksista mursi käsitystä kaivostoiminnan itsestään selvästä ja kaikinpuolisesta hyväksyttävyydestä” (Rytteri 2012: 65; ks. myös Jartti ym. 2013; Tiainen ym. 2014; Lyytimäki & Peltonen 2016; Peltonen 2016). Arviointi tehtiin nyt ”erilaisia moraalaisia näkökohtia punniten” (emt.). Nämä erilaiset ja kenties monipuolisemmat moraaliset näkökohdat puolestaan ilmensivät ympäristökeskustelun muuttuvia jaettuina kulttuurisista arvoja ja esioletuksia siitä, mikä on tai ei ole hyväksyttävää (vrt. Joutsenvirta 2006). ”Usein toistettu fraasi ”me kaikki tarvitsemme metalleja” ei enää kaikkien kansalaisten näkökulmasta riittänyt tekemään

kaivostoimintaa hyväksyttäväksi [...]” (Rytteri 2012: 65). Talvivaaran vaikeuksien ja vuodon myötä hyväksyttävyyden kyseenalaistus laajeni koskettamaan koko kaivosalaa (Peltonen 2016: 143).

Peltosen (2016: 159) mukaan toiminnan hyväksyttävyyttä kuvaava legitimititeetti käsitteenä laajentaa “tarkastelun paikallisyhteisön tasolta yhteiskunnan tasolle ja sisällyttää tarkasteluun sekä kansalaiset, markkinatoimijat että julkisen vallan toimijat”. Konfliktitilanteet itsessään tekevät “paikallisista kiistoista sähköisen median aikakaudella helposti kansallisia ja ylikansallisia” (Peltonen 2016: 138). Jartin ym. (2012) kyselytutkimus suomalaisten kaivosalaa koskevista asenteista puolestaan osoittaa, että kriittisten asenteiden taustalla on myös syitä, jotka eivät palaudu paikalliselle tasolle ja ilmeisimpiin paikallisiin vaikutuksiin. Kansalaiset tarkastelevat kaivosten toimintaa yhteiskunnallisena kokonaisuutena, osana laajempaa institutionaalista järjestelmää, johon esimerkiksi viranomaistoiminta kuuluu.

Hyväksyttävyyden määrittelyä tehdään siis paikallisella ja valtakunnallisella ja jopa ylikansallisella tasolla. Tiaisen ym. (2014: 16) mukaan “medialla on varsinkin pitkittyneissä kiistoissa oma vahva roolinsa. Talvivaaran tapauksessa ongelmien nousu julkiseen tietoisuuteen ja kansalaisten mobilisoituminen tapahtui pitkälti median välityksellä”. Talvivaaran onnettomuus ei kuitenkaan nostanut kansalaisten näkökulmia tai ääniä keskustelun keskiöön. Talvivaara-uutisointia vuoden 2012 ajalta tutkineet Harju ja Karvonen (2016) korostavat median esittämien näkökulmien ja äänessä olijoiden rajallisuutta ja rajattua positiota.

Vaikka myös tavallisille kansalaisille tarjottiin onnettomuuksien jälkimainingeissa kohtalaisesti pubetilaa, rakenteiden ja käytäntöjen sementoimat toimijaroolit pitivät kirjoittelussa pintansa [...] Kaivoskirjoittelussa läbiasukaille ja muille tavallisille kansalaisille tarjolla ollut kärsineiden rooli ei kutsunut yleisöä osallistumaan asioiden käsittelyyn eikä ankkuroinut ongelmia tavallisten ihmisten vaikutuspiiriin. (Harju & Karvonen 2016: 205).

Harjun ja Karvosen huomio ei silti tarkoita, etteivätkö niin sanotut tavalliset kansalaiset olisi käyneet aiheesta merkityksellisiä ja ennen kaikkea merkityksiä tuottavia keskusteluja. Näissä keskusteluissa moraaliset näkökulmat, jaetut kulttuuriset arvot, joutuvat neuvottelun kohteeksi. Niissä ylitetään myös julkiseksi mielletyn keskustelun kynnyksiä kaikilla sosiaalisen elämän osa-alueilla: kasvokkain esimerkiksi työpaikoilla, kahvipöydissä, kadulla ja bussissa sekä verkossa esimerkiksi sosiaalisessa mediassa, keskustelufoorumeilla ja verkkolehtien kommentitketjuissa.

Kun ihmiset puhuvat uutisesta muiden kanssa, he kokevat itsensä osaksi maailmaa, jota journalismi käsittelee. [...] Uutisten äärellä syntyy yhteiskunnallista vääntöä, joka ei palaudu uutisiin itseensä vaan lukijoiden sosiaalisiin elämämpiireihin ja heidän yhteiskunnallisiin positiioihinsa. (Ahva ym. 2011: 18)

Tässä artikkelissa lähestyn Talvivaara-uutisointia – tätä kansalaiskeskustelua silmällä pitäen – verkkouutisten lukijakommenttien kautta. Uskon, että uutisaiheiden alle rakentuvat kommentitketjut tarjoavat ainutlaatuisen ja ennen kaikkea laajemman perspektiivin arvolutautuneeseen kaivoskeskusteluun ja sen dynamiikkaan. Tähän asti verkkouutisten kommenttien merkitys on nähty journalistien ja tutkijoiden piirissä lähinnä ristiriitaiseksi (Heinonen 2008; Nikunen 2011). Oman lisänsä kommentointikulttuuriin ja sen tutkimukseen on tuonut vihapuhe, joka verkkoon sijoittuvana ilmiönä ohjaa entistä enemmän sitä, miten kommentointia toimintamuotona lähestytään: tutkimuksen tavoitteena on usein ratkaista vihapuheen ongelma tai etsiä keinoja, joilla parantaa kommentoinnin tasoa laadullisesti (ks. esim. Citron & Norton, 2011; Waldron, 2012; Pöyhtäri, Haara & Raittila, 2013). Väitän kuitenkin, että kommentoinnin ja verkkokeskustelujen ääripäät ovat jokseenkin aihesidonnaisia, eikä vihapuhe hallitse yksiselitteisesti esimerkiksi verkkouutisten ennakkomoderoituja kommentitketjuja. Tämä tutkimus pyrkiikin toimimaan vastapainona nykytrendien puristuksessa: tavoitteena on tarkastella keskustelua ja vääntöä, joka syntyy yhteiskunnallisen aiheen ympärillä – ilman laatuvaatimuksia.

Tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen muodostaa ajatus uutisia kommentoivista käyttäjistä – kansalaisista – jotka kommentoidessaan osallistuvat julkiseen keskusteluun *jaetun ongelman yhteen saattaman potentiaalisen julkison (vrt. eng. the public) jäsenenä*. Muotoutuvassa keskustelussa erilaiset näkökulmat muodostavat vastakkainasettelun, jossa *näkemykset selvittelevät välejä*n. (Pietilä & Ridell 1998; Blumer 2010 [1946]; Pietilä 2010 [1999]) Fokus ei ole uutisen mahdollisissa vaikutuksissa lukijoihinsa, vaan siinä, mitä kommentoijat – julkisen keskustelun osapuolina – ympäristöuutisen luomassa keskustelukontekstissa

oikeastaan tekevät (vrt. Pietilä 2010 [1999]). Ajatus julkisen keskustelun välienselvittelystä nivoutuu edelleen oletukseen kielestä keskeisenä vallan välineenä (ks. esim. Fairclough 1997; Foucault 2005 [1969]; Pietikäinen & Mäntynen 2015), jonka avulla jaettuja arvoja neuvotellaan (vrt. Joutsenvirta 2006).

Hyödynnän tämän kielellisen välienselvittelyn tutkimisessa *diskurssin* ja *diskursiivisten legitimaatiostrategioiden* käsitteitä analyttisinä työkaluina ja edelleen *kriittistä diskurssianalyysia* menetelmällisenä lähtökohtana. Analyysin perustana on oletus ympäristökeskustelun kulttuurisesti jaetuista arvoista ja niihin pohjautuvista diskursseista (Joutsenvirta 2006), jotka tulevat näkyviksi käytössä, erilaisten teemojen ja aiheiden kautta. Uutisten ja kommenttien aiheet ja teemat yhtäältä ohjaavat ja toisaalta palvelevat sitä, miten näitä arvoja ja diskursseja käytetään legitimitietin tuottamisessa eli legitimaatioissa¹. Diskursiivisella legitimaatiolla tarkoitetaan yleisesti niitä kielellisiä prosesseja, joissa tavoitellaan sosiaalista hyväksyntää – legitimitiettiä – erilaisille teoille tai toiminnalle (Suchman 1995: 574; Vaara ym. 2006; van Leeuwen 2008; Vaara 2014). Peltosen (2016: 146) mukaan tavoiteltu legitimitietti “ei ole objektiivista todellisuutta, jota voitaisiin mitata samalla tavoin kuin kaivosten liikevaihtoa, tuotantomääriä tai tuloksellisuutta. Sen sijaan se on dynaamista, yhteiskunnallista ja vaikuttavaa todellisuutta, [...] joka tapahtuu yhteiskunnallisten toimijoiden vuorovaikutuksessa ja pohjautuu tulkintoihin ympäröivästä todellisuudesta”. Legitimitietin tuottamisen – legitimaation – vastavoimana nähdään tyypillisesti *delegitimaatio* ja toisaalta ylläpitävänä toimena *relegitimaatio* (Vaara 2014). Tämä kielipeli muodostuu erilaisista strategisista valinnoista, joista vakiintuneen aseman tutkimuskentällä ovat saavuttaneet van Leeuwenin (2008) määrittelemät sekä Vaaran ym. (2006) ja Vaaran (2014) jatkojalostamat neljä legitimaatiostrategiaa²: *autorisointi*, *rationalisointi*, *moralisointi* ja *narratiivisuus*³ (van Leeuwen 2008: 105–106).

Analysoitu aineisto pitää sisällään Talvivaara-uutisointia ja sen kommentointia kolmessa suomalaisessa verkkojulkaisussa: *paikallisessa* Sotkamo-lehdessä (SL), *maakunnallisessa* Kainuun Sanomissa (KS) ja *valtakunnallisessa* Helsingin Sanomissa (HS). Verkkojulkaisujen valinnassa ratkaisi kaivoksen sijainti. Esimerkiksi Sotkamo-lehti ilmestyy Sotkamon kunnassa, jonka alueella vuodon vaikutukset ensimmäisenä konkretisoituivat ja jossa keskustelu kaivoksen asemasta oli entuudestaan käynnissä (Tiainen ym. 2014). Tapahtumakontekstia ja kaivoskeskustelun kansallista luonnetta silmällä pitäen lehtien valinnassa on edetty pienemmästä suurempaan suomalaisittain tyypillisessä kolmijaossa paikallinen-maakunnallinen-valtakunnallinen (esim. Hujanen 2006). Tarkastelussa on pyritty huomioimaan se, että valitulla aineistolla (ks. taulukko 1) on merkittävä rooli siinä, millaisia diskursseja ja teemoja tarkastelun kohteeksi päätyy. Tässä tapauksessa tutkimusaineisto käsittää ainoastaan seitsemän uutista jokaisesta verkkojulkaisusta. Ulkopuolelle rajautuu siis iso osa uutisoinnista. Analyysin tavoitteena ei olekaan tavoittaa tyhjentävästi kaikkia Talvivaara-keskustelun diskursseja ja teemoja tai tarkastella niiden esiintyvyyttä määrällisestä näkökulmasta, vaan keskittyä julkisen keskustelun välienselvittelyyn diskursiivisena kamppailuna, jota hallitsevat kussakin tilanteessa ja kontekstissa erilaiset puhettavat ja legitimaatiostrategiat.

Tutkimuskysymykset muotoutuvat artikkelin edetessä seuraavasti: 1) Millaisista teemoista ja jaettuihin arvoihin pohjautuvista diskursseista legitimaatiokamppailu Talvivaara-uutisoinnissa ja sen kommentoinnissa muodostuu? 2) Millaisia legitimaatiostrategioita diskursiivisen välienselvittelyn osapuolet uutisissa ja kommentteissa pyrkivät hyödyntämään? 3) Mitä tämä diskursiivinen kamppailu kertoo verkko uutisten kommentoinnista julkisen ympäristökeskustelun muotona ja suhteessa julkison käsitteeseen? Vaikka analyysin pääpaino on kahdessa ensimmäisessä kysymyksessä, artikkelin keskeinen tavoite on myös tehdä näkyväksi kommentteissa käytävän kansalaiskeskustelun potentiaalia ja merkitystä suhteessa kaivosteollisuuteen, ympäristöön ja jaettuihin arvoihin.

Esittelen seuraavaksi julkison käsitteen ja diskursiivisten legitimaatiostrategioiden perustan. Tämän jälkeen käyn läpi tutkimusaineiston ja käytetyt menetelmät. Varsinainen analyysi on esitelty erilaisten diskurssien, teemojen, puhujapositionien ja strategioiden kombinaationa. Yhteenvedossa pyrin vielä kokoamaan artikkelin pääasialliset tulokset ja pohdin tutkimusasetelman rajoitteita.

1. Pyrin käyttämään legitimitiettiä hyväksyttävyyttä kuvaavana terminä ja legitimaatiota tämän hyväksyttävyyden tuottamis- ja määrittelyprosessia eli toimintaa kuvaavana terminä. Toiminnan ja sen tavoitellun lopputuloksen ero ei välttämättä määriy samalla tavalla artikkelissa esitellyissä ja hyödynnetyissä lähdeoteoksissa ja tutkimuksissa.

2. Val Leeuwenin strategiat kytkeytyvät vahvasti diskurssien tutkimukseen, ja legitimaatiostrategioiksi on tutkimuskentästä riippuen nimetty myös täysin erilaisia käytäntöjä. Esimerkiksi Cho (2009) tunnistaa kolme organisaatiotutkimuksen perinteestä kumpuavaa strategiaa: Image Enhancement, Avoidance/ Deflection ja Disclaimer.

3. Strategiat on käännetty englanninkielisistä termeistä authorization, rationalization, moral evaluation ja mythopoiesis.

Kommentoijat potentiaalisen julkison jäsenenä

Herbert Blumerin (2010 [1946]: 125) mukaan julkiso on ihmisryhmä, ”(a) joka on kasvokkain jonkin kysymyksen kanssa, (b) joka on eri mieltä siitä, kuinka sitä on käsiteltävä, ja (c) joka on antautunut keskustelemaan asiasta”. Sitten julkiso (Ridell & Pietilä 1998), vastineena englannin *public*-termille, on tullut määritellyksi pitkälti suhteessa mediaan ja ennen kaikkea yleisöön (englannin *audience*). Yleisökeskeiset määritelmät (ks. esim. Coleman & Ross 2010; Heikkilä ym. 2012) ohjaavat helposti ajattelemaan, että keskusteleva julkiso edellyttää mediasisältöjä tulkitsevaa yleisöä, mikä on puolestaan vienyt käsitteellistä keskustelua julkisosta varsin uutisokeskeiseen suuntaan (Pietilä 2010 [1999]). Tässä painotuksessa on kuitenkin heikkoutensa, jotka liittyvät julkison blumerilaisesti ymmärrettyyn syntyperään. Siinä missä yleisö syntyy aina suhteessa viestimeen – tässä tapauksessa esimerkiksi verkkolehden yleisöksi – julkison juuret ovat joukkoviestinnän ulkopuolisessa maailmassa, jaetussa ongelmassa. ”[J]ulkiso ei määrity suhteessa joukkoviestintään vaan suhteessa siihen kysymykseen joka on kutsunut sen esiin” (Pietilä 2010 [1999]: 209). On silti ilmeistä, että useimmiten verkkolehden yleisöys ja kommentoijan julkisuus kytkeytyvät toisiinsa, eli ”sysäys julkiseen toimintaan tulee monesti jostain viestinten kertomasta, joka herättää ihmisissä huolta” (Pietilä & Ridell 2008: 32).

Tässä tutkimuksessa tarkastelen Talvivaara-uutisointia ja sen kommentointia ennen kaikkea potentiaalisen julkison toimintana, jonka alkusysäys syntyy jaetusta ongelmasta ja erimielisyydestä sen suhteen. Erilaiset puheenvuorot uutisissa ja kommentoissa pyrkivät siis ”vaikuttamaan johonkin median ulkopuoliseen kysymykseen” (Pietilä & Ridell 2008: 32). Pietilän (2010 [1999]: 210–211; ks. myös 2010 [2006]) mukaan julkison keskusteluksi olisi syytä lukea kaikki julkiseksi ymmärrettävät puheenvuorot aiheesta, sen sijaan, että keskustelu pyritään rajaamaan vuoropuheluksi perinteisen (massa)median areenalla. Aikaisemmat pohdintani aiheen ympärillä ovat myös jatkaneet julkison käsitteellistämistä tästä näkökulmasta: julkison jäsenillä on jonkinlainen ymmärrys osallisuudestaan viestimien rajat ylittävässä julkisessa keskustelussa, tämän keskustelun kontekstista ja merkityksestä sekä erilaisten toimijoiden roolista (Kangaspunta 2016; 2018), kuitenkin ilman kollektiivista tietoisuutta itsestään ryhmänä (Blumer 1961). Pietilän mukaan julkison jäsenet pyrkivät osallistumaan julkiseen vuorovaikutukseen ja ylittävät näin henkilökohtaisen maailman rajan. ”Keskustelu, joka pyörii omissa kokemuksissa hakematta yhtymäkohtia mihinkään yleisempään tai kytkeytymättä julkisuudessa esiintyviin diskursseihin, on yksityistä, vaikka sitä käytäisiin julkisesti” (Pietilä 2010 [2006]: 260).

Vaikka verkkokeskustelujen negatiivinen sävy näyttäytyy internetille tyypillisenä ominaispiirteinä – käyttäjillä on usein tapana tuoda esille lähinnä erimielisyyttään (Savolainen 1996; Pietilä 2010 [2001]; Pietilä 2010 [2002]) – Ridell (2000: 58) muistuttaa, että niin sanotulla reilulla eripuralla on paikkansa kaikessa julkisessa keskustelussa: erimielisyys on keino ratkoa asioita. Nämä välienselvittelyt muodostavatkin keskeisen osan julkisesta keskustelusta, ja tässä tutkimuksessa potentiaalinen julkiso mittailee näkemyksiään Talvivaaran tapauksesta. Kommentointi on siten määritelty yhdeksi osallistumismuodoksi julkisessa kaivoskeskustelussa, jossa neuvottelun kohteena ovat muun muassa erilaiset arvot ja Talvivaaran toiminnan legitimitetti. Keskustelun konkreettisen kontekstin muodostavat verkkouutiset ja niiden kommentit, ja puhujiin kuuluvat muun muassa uutisissa esiintyvät asiantuntijat ja aktivistit sekä kommentteja kirjoittavat käyttäjät. Välienselvittely asemoi toimijat suhteessa jaettuun ongelmaan: pääasiassa jako tehdään Talvivaaran puolustajien ja vastustajien välillä.

Diskurssit ja legitimaation tarve

Diskurssien tutkimus pohjautuu vahvasti niin sanottuun sosiaalisen konstruktivismin perinteeseen, ja tarkastelun kohteina ovat sosiaalisen todellisuuden ja merkitysten rakentuminen (ks. Jokinen ym. 1993; Pietikäinen & Mäntynen 2015). Kieli ja kielenkäyttö vaikuttavat keskeisessä roolissa näissä merkityksiä tuottavissa prosesseissa, sillä ”kieli ei ole yksin lingvistinen, vaan myös diskursiivinen ja sosiaalinen järjestelmä” (Pietikäinen & Mäntynen 2015, 13). Diskurssit onkin tyypillisesti ymmärretty sosiaalisesti ja yhteiskunnallisesti rakentuneiksi kielenkäytön ja vallan muodoiksi (ks. esim. Fairclough 1997: 75; Foucault 2005 [1969]).

Diskurssien voima näkyy selkeästi niiden kynnissä kuvata maailmaa: nimetä ja hierarkisoida, nostaa esiin ja jättää sivuun maailman ilmiöitä ja ihmisiä. [...] Kun tämä kyky yhdistetään historiallisesti ja yhteiskunnallisesti

paikannettuun kielenkäyttötilanteeseen ja toimijoihin, syntyy leikkauksipiste, jolla on [...] yhteiskunnallista vaikutusvaltaa. (Pietikäinen & Mäntynen 2015: 56)

Diskursiivista legitimaatiota on mahdollista tarkastella yhteiskunnallisena vallankäyttönä tai valtapelinä, jolle esimerkiksi media tarjoaa otollisen areenan (Vaara ym. 2006: 794). Instituutit ja yritykset, kuten Talvivaara, on tyypillisesti ymmärretty yhteiskunnallisesti legitimeiksi toimijoiksi; niiden toiminnalle löytyy esimerkiksi lakiin tai muuhun sosiaaliseen järjestelmään perustuva oikeutus (ks. esim. van Leeuwen 2008; Cho 2009; Erkama & Vaara 2010; Vaara 2014). Tätä oikeutusta tuotetaan ja ylläpidetään kielen kautta – arvokeskusteluissa – joissa esimerkiksi kaivosyhtiöt tavoittelevat oikeutusta tavalla tai toisella ympäristöön vaikuttavalle toiminnalleen (ks. esim. Joutsenvirta 2006; Vaara ym. 2006; Tiainen ym. 2014; Peltonen 2016; Harju & Karvonen 2016). Jartin ym. (2012: 50) mukaan

”[k]aivostoiminnan hyväksyttävyyden on monitahoinen asia, johon vaikuttavat ihmisten yleiset arvostukset, kaivosalan historia ja kehitys, kaivostoiminnan tosiasialliset tapahtumat ja vaikutukset, niistä käyty yhteiskunnallinen keskustelu ja kansalaisten tietopohja. Asiaan vaikuttaa lisäksi kaivosyhtiöiden suhtautuminen käytävään keskusteluun sekä niiden toiminta julkisuudessa ja paikallistasolla.”

Ympäristötutkimuksen piirissä kaivostoiminnan hyväksyttävyyttä on tutkittu muun muassa kielellisenä ilmiönä (esim. Lyytimäki & Peltonen 2016) ja konkreettisten vaikutusten arvioinnin kautta. Jälkimmäisessä kyse on ennen kaikkea siitä, ”missä suhteessa hyödyt ja haitat ovat toisiinsa, mihin haitat kohdistuvat ja miten hyödyt jakautuvat” (Sairinen 2011). Lisäksi tarkastelun kohteena ovat olleet Talvivaaran legitimeettivajeen vaikutukset yhtiöiden ja yhteiskunnallisten toimijoiden toimintaan (Tiainen ym. 2014; Peltonen 2016). Useimmat tutkimuksista (Sairinen 2011; Jartti ym. 2012; Rytteri 2012; Tervo 2013; Tiainen ym. 2014; Lyytimäki & Peltonen 2016; Peltonen 2016) korostavat julkista keskustelua hyväksyttävyyden keskeisenä määrittelypaikkana – vaikka julkinen keskustelu jääkin usein käsitteenä määrittelemättä. Tämä lähtökohta vahvistaa myös oletusta paikallisten ja yritysten välisen vuorovaikutuksen merkityksestä hyväksyttävyydelle: ”paikallisten asukkaiden ja kaivosyhtiön säännöllisen vuoropuhelun merkitystä koko kaivostoiminnan ajan kestävässä dialogina on alettu pitää tärkeänä, jotta kaivostoiminnan sosiaaliset vaikutukset olisivat myönteisiä” (Tervo 2013, 39; ks. myös Peltonen ym. 2012).

Vaaran (2014: 503) mukaan legitimaatioissa tuotetaan kielellisesti ymmärrystä positiivisesta, hyödyllisestä, eettisestä, ymmärrettävästä, välttämättömästä tai muuten hyväksyttävästä toiminnasta. Vastavuoroisesta delegitimaatio tuottaa ymmärryksen negatiivisesta, moraalisesti tuomittavasta tai muuten ei-hyväksyttävästä toiminnasta (emt.). Näiden kahden lisäksi on mahdollista tunnistaa relegitimaatio eräänlaisena legitimeettin palauttamisena tai entisöintinä (emt.). Yksittäiset, usein yllättävät ja negatiiviset tapaukset pistävät tuotetut käsitykset hyväksyttävyydestä koetukselle. Kun yritys, instituutio tai organisaatio ajautuu legitimeettikriisiin, erilaiset yhteiskunnalliset rakenteet ja valta-asetelmat korostuvat ja käytetyt strategiat ja diskurssit tulevat näkyviksi (emt.). Kipsisakka-altaan vuodon voi syystä nähdä Talvivaaran näkökulmasta legitimeettikriisinä, joka pakottaa yhtiön reagoimaan. Tässä artikkelissa painopiste on kuitenkin yhden toimijan sijaan ympäristökeskustelun kokonaisvaltaisemmassa tarkastelussa, eli siinä, miten erilaiset puhujat julkisessa keskustelussa käyttävät kielellistä valtaa ja kielipelin strategioita, ja edelleen, reagoivat toistensa pyrkimyksiin.

Van Leeuwenin (2008: 105–106) ja Vaaran (esim. 2014) mukaan tyypillisiä diskursiivisia legitimaatiostrategioita on neljä: autorisointi, rationalisointi, moralisointi ja tarinallistaminen⁴. Autorisoinnissa legitimeetti pyritään tuottamaan toimijan auktoriteettiin nojaten. Rationalisointi sen sijaan nojaa faktoihin, oletettuun asiantuntemukseen tai argumentteihin. Moralisoinnissa legitimaation perustana on jonkinlainen arvojärjestelmä, ja tarinallistamisessa hyväksyttävyys kytkeytyy useimmiten kertomuksiin tai niiden osasiin, jotka kuvaavat mennyttä tai väistämätöntä, tulevaa. (Vaara ym. 2006; van Leeuwen 2008; Vaara 2014) Näistä jokainen voi palvella legitimaation, delegitimaation ja relegitimaation välineenä, joskin Vaaran ym. (2006) ja Vaaran (2014) tutkimukset osoittavat, että esimerkiksi moralisointi on erityisesti delegitimaatiolle tyypillinen strategia.

4. Vaara ym. (2006) nostavat esille myös muun muassa normalisoinnin, jota van Leeuwen puolestaan nimeää autorisoinnin alakategoriaksi.

Kuvatut strategiat eivät ole ainoita mahdollisia analyyttisiä työkaluja. Valinta kumpuaa aina tutkimuskohteesta, aineistosta ja tutkimusperinteestä. Esimerkiksi Cho (2009) hyödyntää öljy-yhtiön legitimaatiostrategioiden tutkimuksessa varsin erilaista analyyttistä yhdistelmää, johon kuuluvat imagon parantaminen, välttely tai huomion ohjaaminen ja vastuuvapaus. Legitimaatiota on edelleen tarkasteltu muun muassa retoriikan kautta tutkimalla organisaatioiden käyttämiä kielellisiä suostuttelu- ja vakuuttamiskeinoja (Erkama & Vaara 2010: 817). Tulokulmien ongelmana on niiden yhtiökeskeisyys. Ulkopuolelle rajautuu laajempi julkinen (kansalais)keskustelu, jossa on kyse myös neuvottelusta ja välienselvittelystä.

Aineisto ja menetelmät: Talvivaara-uutisointi ja -kommentointi kriittisessä tarkastelussa

Monimetalliyhtiö Talvivaaran kaivoksen kipsisakka-allas alkoi vuotaa 4. marraskuuta 2012. Altaaseen varastoitua metallipitoista vettä ja sakkaa päätyi kaivosalueelle yhteensä noin 1,2 miljoonaa kuutiota, joista kaivosalueen ympäristöön pääsi noin 240 000 kuutiota (Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostus). Aluksi yhtiö pyrki tukkimaan vuotoa ja neutraloimaan karkaavia vesiä, mutta ongelmalliseksi muodostui vuotavien vesien varastoiminen. Lopulta ajankohtaiseksi tulivat kysymykset ylimääräisistä juoksutuksista sekä Talvivaaran juoksutusrajojen ja ympäristöluvan uudistamisesta. Kipsisakka-allas alkoi vuotaa uudelleen huhtikuussa 2013, ja yhtiön ympäristölupa uudistettiin toukokuussa 2013.

Tutkimukseni kokonaisaineisto koostuu kaikista⁵. Talvivaaraan liittyvistä verkkouutisista ja niitä seuraavista kommentista Sotkamo-lehden, Kainuun Sanomien ja Helsingin Sanomien verkkolehdistä aikaväliltä marraskuu 2012 – toukokuu 2013. Kokonaisaineistosta on tätä artikkelia varten rajattu pienempi otos, joka käsittää jokaisen verkkolehden kuukausien (marras–touko) kommentoiduimmat uutiset (taulukko 1). Perustelen rajauksia sillä, että tutkimalla uutisia koko aikaväliltä pystyn hahmottamaan paremmin puhetapojen ja strategioiden mahdollista kerrostumista erityisesti kommentteissa. Samalla uutisaiheiden ja niiden tarjoamien teemojen kirjo kasvaa. Uutisia on seitsemän jokaisesta lehdestä, ja kommentteja on yhteensä 1 987.

Tavallisten ihmisten ääni ja mielipiteet ovat tulleet aliarvioituiksi kaivostoiminnan vaikutusten arvioinnissa (Sairinen 2011; Rytteri 2012; vrt. Peltonen ym. 2012) sekä kaivosuutisoinnissa (Harju & Karvonen 2016) ja (ympäristö)journalismissa ylipäättään (Väliaverron 1996). Tässä artikkelissa kommentit edustavat analysoitavina yksiköinä tasavertaisia puheenvuoroja kielellisessä ja diskursiivisessa kamppailussa, mikä tarkoittaa sitä, että analyysi ei lähde oletuksesta, että uutisteksti olisi välienselvittelyssä painoarvoltaan kommentteja merkittävämmässä asemassa. Esimerkiksi Lyytimäki ja Peltonen (2016: 481) kuvaavat kommentteja vuorovaikutuksellisempaan ja vähemmän virallisena väittelynä. Vaikka on siis ilmeistä, että uutiset ja kommentit ovat kielellisinä tutkimuskohteina täysin erilaisia – uutistekstiä esimerkiksi rajaavat journalistiset säännöt – aineistossa ne asettuvat samalle viivalle. En kiinnitä huomiota niinkään siihen, millaista esimerkiksi uutisteksti on suhteessa kommentteihin, vaan pyrin huomioimaan erilaisten puhetapojen ilmenemismuotoja. Analyysin lähtöoletuksena on, että sekä uutiset että kommentit osallistuvat samoihin yhteiskunnallisesti määritettyihin keskusteluihin, jotka ovat ”ympäröivän kulttuurin tuotteita” (Joutsenvirta 2006: 241).

Kriittinen diskurssianalyysi on noussut yhdeksi käytetyimmistä lähestymistavoista kulttuuristen kontekstien ja mediatekstien tutkimuksessa, mutta sitä ei hyödynnetä juurikaan suurten aineistokokonaisuuksien analysoinnissa. Vaara (2014: 54) kuitenkin muistuttaa, että diskurssianalyysin keinoin on mahdollista hahmottaa toistuvia rakenteita ja tyypillisiä piirteitä mediakeskusteluista. Suuristakin aineistoista voi tarkastelun tasoa asteittain täsmentämällä löytää keskeisiä diskursseja lähempään tarkasteluun. Wodakin (2004:185–186) mukaan kriittinen diskurssianalyysi pyrkii ennen kaikkea purkamaan ideologioita ja valtaa aineiston systemaattisen tarkastelun kautta. Tavoitteena on ymmärrys siitä, miten ”kieli toimii tiedon muodostamisessa ja välittämisessä, sosiaalisten instituutioiden organisoinnissa tai vallankäyttönä”⁶ (Wodak 2004: 186). Vaikkei kriittinen diskurssianalyysi tutkimusohjelmana (research programme) tai koulukuntana (school) muodostu yhdestä metodologisesta

5. Haussa käytettiin hakusanaa 'Talvivaara*.

6. Kirjoittajan oma käännös.

lähestymistavasta tai teoreettisesta lähtökohdasta (Wodak 2004: 186), se pitää silti sisällään tiettyjä pääperiaatteita, kuten poikkeusteellisuuden vaatimuksen.

Tässä tutkimuksessa kriittinen diskurssianalyysi kytkeytyy diskursiivisiin legitimaatiostrategioihin. Kytköstä puoltaa oletus kielen vallasta (ks. esim. Fairclough 1997; Foucault 2005 [1969]; Pietikäinen & Mäntynen 2015) ja tarve valta-asetelmien purkamisesta. Wodak (2004: 187) kuvaa analyysin tavoitteeksi sosiaalisten epätasa-arvoasetelmien tunnistamisen. Tarkastelun kohteena on tällöin se, miten valtaa

Taulukko 1. Kuukauden kommentoiduimmat uutiset lehdistäin

Table 1. The most commented news per month

HS	Pvm	Kommentit	Otsikko	Toimijat uutisessa
	9.11.	96	Talvivaaran uraanipitoista vettä kulkeutunut kilometrien päähän	TV (Talvivaara), Ely-keskus (Ely), STUK, ympäristökeskus
	23.12.	13	Lapsuuden idylli jäi Talvivaaran kaivoksen alueelle	paikalliset ihmiset
	7.1.	17	Talvivaaran alueella kuvanneelle syyte julkisrauhan rikkomisesta	syytetty kuvaaja, syyttäjä
	14.2.	31	Valtio lähtee mukaan Talvivaaran osakeantiin	Solidium, ministeri Heidi Hautala
	11.11.	36	Stuk löysi isoja uraanipitoisuuksia Talvivaaran kaivoksen lähijärvestä	STUK, TV
	8.4.	47	Talvivaaran kipsisakka-allas vuotaa jälleen	TV, Ely
	29.5.	16	Talvivaaran kaivosalueen rikkihappovuoto saatu hallintaan	TV
KS	Pvm	Kommentit	Otsikko	Toimijat uutisessa
	4.11.	315	Jätevesivuoto 5000-6000 kuutiota tunnissa	TV (Talvivaara), vesistöalueen osakuskunnan pj., Ely-keskus (Ely)
	2.12.	80	Talvivaara tähyää jo Jäämeren suuntaan	TV
	25.1.	150	Talvivaara: vesipäästöt seitsenkertaisiksi	TV
	12.2.	185	Lupa tuli – Talvivaara aloittaa vesien juoksutuksen	Ely, TV
	11.3.	112	YLE: Salmisen lammessa korkeita uraanipitoisuuksia	STUK
	8.4.	186	Kipsisakka-allas vuotaa taas – juoksutuksia etelään lisätään voimakkaasti	TV, Ely
	8.5.	103	Kipsisakka-altaan vuoto ei vielä näy Jormas- ja Laakajärvessä	Ely, Kainuun sote kuntayhtymä
SL	Pvm	Kommentit	Otsikko	Toimijat uutisessa
	12.11.	76	Talvivaaran edustajat kutsuttu kunnanvaltuuston kuultavaksi	TV (Talvivaara), valtuuston pj.
	10.12.	43	Talvivaara vastaa kaivosseminaarin väitteisiin	TV
	11.1.	102	Pappi naulaa avin oveen kaivosten ympäristöteesit	Antti Lankinen
	6.2.	126	Antti Lankinen kirjoitti ministerille: "Talvivaarassa nerokkaita vain rahoitusratkaisut"	Antti Lankinen
	6.3.	82	Talvivaara juoksuttaa jo	TV, Ely
	8.4.	85	Talvivaaran kipsisakka-allas vuotanee tyhjäksi	TV, Ely
	20.5.	86	Tommi Heikkinen erosi perussuomalaisten ryhmästä Talvivaara-kritiikin takia	Tommi Heikkinen, perussuomalaisten paikallisosaston pj.

ilmaistaan, tuotetaan ja legitimoidaan kielenkäytöllä ja diskurssein. Tässä tapauksessa analyysi etenee prosessina. Ensimmäisessä vaiheessa koko tekstiaineistoa on tarkasteltu lähiluvussa teemoittelun kautta. Pyrkimyksenä on ollut tavoittaa tietyt toistuvia diskursseja sekä uutisista että kommentteista. Seuraavaksi analyysissä on kiinnitetty huomiota erilaisiin toimijapositioneihin, joita diskursseihin implisiittisesti tai eksplisiittisesti sisältyy. Viimeisessä vaiheessa olen tarkastellut kielenkäyttöä legitimaation ja legitimaatiostrategioiden näkökulmasta.

Diskurssien kudelma ja välienselvittelyn osapuolet

Alustava analyysi ja keskeiset teemat

Aineiston systemaattinen lähiluku tuotti teemoittelun (taulukko 2), jossa erilaiset uutisissa ja kommentteissa esiintyvät aiheet ja puhettavat kytkeytyivät osaksi ympäristödiskurssien kokonaisuutta. Pyrin siis tunnistamaan sitä, *miten erilaiset jaetut arvot tulivat kielenkäytössä näkyviksi aiheiden ja teemojen kautta, ja mitä nämä huomiot paljastivat käydystä kielellisestä kamppailusta*. Huomioitavaa erilaisten teemojen ja niiden taustalla vaikuttavien diskurssien esiintymisessä on se, että uutisissa kirjo on varsin kapea verrattuna kommentteihin. Vaikka esimerkiksi HS:n ja SL:n uutisaineistoista löytyy paljon erilaisia aiheita ja lähteitä (taulukko 1), journalistiset käytännöt rajaavat ymmärrettävästi puhetapoja. Lisäksi on syytä pitää mielessä, että kommentteissa kehittyvät keskustelut kytkeytyvät tavalla tai toisella muihin teemoihin, diskursseihin ja verkkolehden luomaan asetelmaan; yhtäältä itse uutiseen ja sen puhujiin ja toisaalta siihen keskustelukontekstiin, jossa kukin verkkolehdistä operoi. Kommentteissa voidaan myös puhutella toimijoita, joita uutisessa ei esiinny (vrt. Kangaspunta 2016), eli kommentit eivät automaattisesti asetu vuoropuheluun uutisten toimijoiden tai toisten kommenttien kanssa, vaan niissä korostuu uutisen ulkopuoliseen maailmaan sijoittuvan jaetun ongelman ja aiheen merkitys. Esittelen seuraavaksi keskeisten teemojen ja diskurssien kudelmaa. Ideana on tehdä näkyväksi niitä arvoin kytkeytyviä diskursiivisia asetelmia, joita uutisissa ja kommentteissa esiintyy. Esimerkit on numeroitu viittaamisen helpottamiseksi.

Tiedon päädiskurssiin ankkuroituvat Talvivaaran ja kaivostoimintaa valvovista viranomaisista erityisesti alueen ympäristö- ja luonnonvaravastuualueen tehtäviä hoitavan Kainuun ELY-keskuksen (Elinkeino-, ympäristö- ja liikennekeskus, jatkossa Ely) asiantuntijuutta, tietotaitoa ja luotettavuutta totuudenpuhujina puolustavat ja toisaalta kyseenalaistavat puhettavat. Jako on jokseenkin selväpiirteinen sen suhteen, että uutisissa toistuu *puolustuspuhe*⁷, joka muun muassa pyrkii ylläpitämään kuvaa tilanteen

Taulukko 2. Aineiston analysoinnissa käytetty teemoittelurunko ja aineiston keskeisimmät diskurssit

Table 2. The thematic framework used in analysis and the main discourses

Päädiskurssi	Aladiskurssit		
Tieto	Tositieto ja faktat keskustelun pohjana: <i>asiantuntijuus, viherpiiperöt ja lioittelu</i>	Totuus ja totuuden puhuminen moraalisenä kysymyksenä: <i>Talvivaaran ja Elyn luotettavuus/ epäluotettavuus</i>	Tietotaito ja osaaminen: <i>ammattitaito/ osaamattomuus</i>
Vastuu	Sosiaalinen vastuu ihmisten hyvinvoinnista: <i>myrkkyjen uhka</i>	Luonnonsuojelu: <i>myrkkyjen uhka, luonnonsuojelijat sankareina</i>	
Avoimuus	<i>Viranomaisten ja päättäjien korruptoituneisuus</i>		
Talous	<i>Työllisyys ja talous arvoina</i>		
Ratkaisu	<i>Juoksutukset</i>	<i>Kaivoksen sulkeminen</i>	<i>Uraanin talteenotto</i>

7. Joutsenvirta nimeää puolustuspuheen puhetyypiksi, eikä varsinaiseksi diskurssiksi.

hallinnasta (ks. esimerkki 1) (vrt. Joutsenvirta 2006), ja kommentteissa viitataan osaamattomuuteen ja epäluotettavuuteen (esimerkki 2). Asetelma selittyy pitkälti puhujilla: erityisesti KS:n ja HS:n uutisteksteissä ääneen pääsevät lähinnä kaivosyhtiön edustajat ja viranomaiset (ks. taulukko 1), joilla on lähtöasetelmasta johtuen tarve puolustautua (Joutsenvirta 2006, mm. 97–106). Epäluotettavuus kytkeytyy tiedon lisäksi avoimuuden arvoon: kommentteissa epäillään toistuvasti esimerkiksi korruption merkitystä toiminnan taustalla (esimerkki 2).

1. [...] – Vuotava vesi kerääntyy turva-altaisiin, joiden riittävyttä varmistetaan, Nissinen täsmensi. Hänen mukaansa turva-altaissa on kuitenkin runsaasti tilaa. [...] (KS, uutinen, 4.11.2012)

2. Ja mitähän muuta nämä vedet sisältävät kuin sulfaattia ja kuinka paljon?

Kai kansalaisilla on oikeus tietää mitä myrkejä heidän elinympäristöönsä aiotaan taas levittää? Viranomaisilla olisi jo aika ottaa kädet taskusta ja tehdä jotain, vai onkohan jokaisella jo niin paljon arvottomia osakkeita, joiden arvon he toivovat nousevan.

Konkursisikypä firma jonka annetaan myrkyttää suomen luonto. (KS, kommentti, tuntematon, 26.1.2013, 08:53)

Vastuu jaettuna arvona nostaa esille kysymykset vuodon ja kaivoksen toiminnan vaikutuksista lähialueen ihmisiin ja luontoon. Sekä uutisissa että kommentteissa tulokulma on sama: yhtiöllä on vastuu ihmisten hyvinvoinnista ja luonnosta. Kommentteissa näkemykset ovat kuitenkin kriittisiä ja viittaukset myrkyjen uhkaan korostuvat vuodon vaikutuksista puhuttaessa (esimerkki 3) (vrt. Jartti ym. 2012; Lyytimäki & Peltonen 2016: 482; Rantala ym. 2016).

3. [...] Ympäristömyrkyt, joita ovat myös luonnon omat mineraalit liian suurina annoksina, aiheuttavat mm. geneettisiä muutoksia. Kenties Kainuu tunnetaan tulevaisuudessa alueena, jossa vastasyntyneillä lapsilla on eniten epämuodostumia ja keskushermoston sairauksia? [...] (HS, kommentti, nimimerkki⁸, 9.11.2012)

Nämä puheenvuorot herättävät uhkakuvaa haastavan vastareaktion, joka toistuu ainoastaan kommentteissa. Myrkyjen uhalla pelotellua väheksytään hössötyksenä ja liioitteluna, joka ei perustu tositetoon keskustelua ohjaavana jaettuna arvona. Myös ympäristöjärjestöjen ja aktivistien roolia pyritään kaikkien lehtien kommentteissa haastamaan *riberpiiperö*-puheella, johon latautuu pyrkimys saada luonnonsuojelijoiden toiminta ja huoli päästöistä näyttämään ”tyhjänpäiväiseltä ’voughottamiselta’” (Joutsenvirta 2006: 174). Tämä rationaalisuutta ihannoiva puhetapa on sidoksissa aineiston kolmanteen ratkaisukeskeiseen teemaan, joka kannustaa uraanin talteenottoon ja jossa talouden merkitys arvona on varsin ilmeinen (esimerkki 4).

4. [...] Talvivaarassa sitä uraania on ilmeisesti enemmänkin, ja on täydellistä typeryyttä että rahanarvoinen tavara lasketaan luontoon, se pitää ottaa talteen, joten kyllä, uraanituotanto on aloitettava välittömästi! (HS, kommentti, nimimerkki, 11.3.2013)

Juoksutusten välttämättömyys (esimerkki 5) korostuu lähinnä Talvivaaran ja Elyn puheenvuoroissa. Perustelut ja oikeutus ylimääräisille jätevesien juoksutuksille sidotaan tositetiedon vaihtoehdottomuuteen ja luvanvaraisuuteen: sekä yhtiö että lupaviranomainen antavat ymmärtää, että juoksutukset ovat pienempi, pakollinen paha, joka ehkäisee suuremman katastrofin ja jonka vaikutukset jäävät suhteellisen pieniksi. Kommentteissa nämä tositetiedon ja ratkaisukeskeisyyden diskurssien varaan rakennetut perustelut haastetaan jälleen muun muassa Elyn epäluotettavuuteen, osaamattomuuteen ja korruptoituneeseen rooliin vedoten (ks. esimerkki 2).

5. [...] Talvivaara uskoo toimenpiteiden mahdollistavan malmintuotannon käynnistämisen heinäkuussa 2013 tuotantosuosittelman mukaisesti. Pidemmällä aikavälillä yhtiö pitää kuitenkin 3,8 miljoonan kuutiometrin poisjohdamista välttämättömänä.

8. Kaikkiin HS:n käyttäjiin viitataan termillä nimimerkki. Vastaavasti SL:n kommentoijat on nimetty alustan oman käytännön mukaisesti käyttämällä termiä Vieras ja KS:n kommentoijat Tuntematon.

Elyn mukaan on perusteltua aloittaa kaivosalueelle varastoitujen vesien johtaminen käsiteltynä luontoon ennen kevättulvia, jotta vältetään kevään valumavesien aiheuttamalta lisäriskiltä. [...] (KS, uutinen, 12.2.2013)

Yhdessä aineiston uutisessa (esimerkki 6) ja useissa kommenttiketjuissa vaaditaan kaivoksen sulkemista ratkaisuna ongelmiin. Alasajo nähdään käytännössä ainoana vaihtoehtona kriisin pysäyttämiseksi. Puhe sulkemisesta puolestaan synnyttää erityisesti paikallisen ja maakunnallisen lehden kommentteissa keskustelun siitä, ovatko työllisyys ja talous arvoina riittävän painavia perusteluiksi kaivoksen toiminnan jatkamiselle (vrt. Tiainen ym. 2014). Vastakkain asettuvat paikallisten toimeentulo (esimerkki 7) ja kaivoksen laajalle ulottuvat negatiiviset vaikutukset (esimerkki 8), jotka molemmat palautuvat sosiaaliseen vastuuseen jaettuna arvona.

6. [...] *Lankinen kertoo olevansa yksi niistä henkilöistä, jotka toivovat Talvivaaran toiminnan päättymistä [...]* Lankinen sanoi kirjeessään ministerille nyt Talvivaaran ylittäneen sen kriittisen pisteen, jossa koko kaivoksen aluetalondellinen vaikutus on kääntynyt negatiiviseksi [...] (SL, uutinen, 7.2.2013)

7. Pappi [Lankinen] virassaan lietsoo eripuraa ja vibaa sekä ajaa asiaa, joka tuottaa monille perheille kärsimystä. Järki on lähtenyt päästä, jos sitä on siellä yleensä ollutkaan. [...] (SL, kommentti, vieras, 6.2.2013, 21:19)

8. Mikään työ ei saa vaarantaa ihmisten ympäristöä ja terveyttä eikä omaisuutta. Se on laissa kirjoitettu. (SL, kommentti, vieras, 6.2.2013, 21:56)

Vääntö kytkeytyy laajempaan paikalliseen keskustelukokonaisuuteen, jota Tiainen ym. (2014: 50) kuvaavat seuraavasti:

Paikallistasolla kaivokseen liittyi sen alkuvaiheesta lähtien arvovirtiriita, jossa keskeisiä toimijoita olivat kaivos ja paikalliset asukkaat. Yhtäältä Talvivaaran kaivos oli aluetalouden ja työllisyyden näkökulmasta Kainuulle hyvin tervetullut projekti. Kaivoksen odotettiin luovan alueelle uusia työpaikkoja ja piristävän alueen elinkeinoelämää. Toisaalta työllisyys- ja talousperusteluja vastassa ovat olleet ympäristöarvot. Vaikka kaivos ei sijaitse luonnonarvoiltaan merkittäväällä alueella, se muuttaa alueen maisemaa ja virkistyskäyttöä laajalla alueella sekä sillä on melu-, pöly- ja hajuvaikutuksia. Osa paikallisista piti luonnonarvojen turvaamista tärkeämpänä kuin kaivoksen rakentamista, mikä tuli ilmi jo kaivoksen alkuvaiheen YVA-prosessissa ja lupavalituksissa.

Arvopohjainen vastakkainasettelu talouden ja luonnon välillä synnyttää lisäksi keskustelun sankareista, jotka kantavat vastuuta sekä luonnonsuojelusta että ihmisten hyvinvoinnista (esimerkki 9). Teema nousee esille ainoastaan SL:ssa, jossa paikallisen luonnonsuojelupiirin kaivosvastaava Antti Lankinen on kahden uutisen pääpuhujana. Sankaruuteen viitataan myös sellaisen uutisen kommentteissa, jossa Lankinen ei ole äänessä, eli kyse on yksittäistä uutista laajemmasta paikallisesta keskustelusta.

9. *täälläkin läbisiedulla tuhannet ihmiset luottavat lankiseen ja hyvösen kaltaisiin jotka panevat itsensä peliin hyvän asian puolesta ilman teidän kalaisia olisimme todella pulassa.* (SL, kommentti, vieras, 7.2.2013, 00:07)

Edellä kuvattu teemoittelu havainnollistaa, miten erilaiset arvot vaikuttavat ympäristökeskusteluun niin uutisissa kuin kommentteissakin. Arvot ja niiden varaan rakentuvat diskurssit sekä teemat lataavat keskusteluun erilaisia asetelmia, joita esittelen tarkemmin legitimaatiostrategioiden tarkastelussa.

Erilaiset puhujapositiot

Jonathan Potter (1996, 106) on kuvannut asenteiden ja positioiden suhdetta seuraavasti: “[N]e [asenteet] tulisi nähdä julkisina positioina, jotka kytkeytyvät erottamattomasti ajankohtaiseen kiistaan: todellakin, asenteilla ei ole mitään merkitystä ilman aiheita, jotka luovat konfliktin ja erimielisyyttä”.⁹ Taulukko 3 pyrkii havainnollistamaan Talvivaara-aineiston erilaisia puhujapositioita, välienselvittelyn osapuolia ja keskustelun asetelmia osana diskursiivista legitimaatiokamppailua.

9. Kirjoittajan oma suomennos.

Taulukko 3. Erilaiset puhujapositionit

Table 3. The parties of the debate

	Suhde Talvivaaraa kohtaan puolustava	Suhde Talvivaaraa kohtaan kriittinen
Puhujat uutisteksteissä	Talvivaaran edustajat, viranomaiset (erityisesti Ely) ja yksittäiset päättäjät	ympäristöjärjestöt, yksittäiset ympäristöaktivistit, paikalliset, muutamat viranomaiset ja päättäjät
Kommentoijat	puolestapuhujat	kriitikot

Nämä jaottelut eivät ymmärrettävästi ole puolustavan ja kriittisen aseman osalta tarkkarajaisia, vaan pikemminkin suuntaa-antavia. ”[H]yväksyttävyyksi ei ole joko–tai-asia, vaan sillä on eri asteita ja se voi kohdistua toiminnan erilaisiin ulottuvuuksiin. Henkilö voi siis olla hyvinkin kriittinen kaivostoiminnan ympäristövaikutuksille, mutta hyväksyä alan kehityksen sinänsä.” (Jartti ym. 2012: 50; ks. myös Rantala ym. 2016) Suhde Talvivaaraa kohtaan onkin syytä nähdä asenteiden janana, joka lähestyy tiettyjä ääripäitä ja jolla on eräänlainen sovitteluva keskipiste.

Diskursiiviset legitimaatiostrategiat välienselvittelyssä

Varsinainen analyysi pyrkii hahmottamaan teemojen, diskurssien ja legitimaatiostrategioiden toiminnallista kokonaisuutta, joka sijoittuu julkisen keskustelun kontekstiin ja joka heijastelee potentiaalisen julkisen välienselvittelyä jaetun ongelman äärellä. Analyysin edetessä identifioin seuraavat legitimaatiostrategiat, joita keskustelun osapuolet käyttävät aineistossa eri tavoin: Tietoon, asemaan ja tietotaitoon perustuva autorisointi ja de-autorisointi, Rationalisointi: faktoja uraanista ja taloudesta, Moralisointi: korruptio, sosiaalinen vastuu ja luonnonsuojelu sekä Tarinallistaminen: uhkakuvat ja väistämättömyys. Rajauksessa ja strategioiden nimeämisessä hyödylliseksi apuvälineeksi osoittautui Vaaran (2014) eurokriisin ympärille rakentuneesta keskustelusta tekemä strategiakokonaisuus¹⁰. Luvun lopuksi tuon yhteen strategioiden roolin ja merkityksen osana julkisen välienselvittelyä. Tämä teoreettinen pohdinta on jätetty sisäänkirjoittamatta varsinaiseen analyysiin, jotta luettavuus ja seurattavuus säilyvät. Erilaisten strategioiden esittelyn tavoitteena on siis tehdä näkyväksi diskurssien käyttöä ja osapuolten konkreettista roolia kielellisessä legitimaatiokamppailussa, ja viimeisessä alaluvussa käyn läpi sitä, miten nämä havainnot suhteutuvat julkisen käsitteeseen.

Tietoon, asemaan ja tietotaitoon perustuva autorisointi ja de-autorisointi (asiantuntijuus)

Autorisoinnin ideana on tuottaa ja ylläpitää puhujan asemaa, tässä tapauksessa asemaa asiantuntijana, jonka puheenvuorojen painoarvo on suurempi kuin muiden. Van Leeuwen (2008: 107) kuvaa asetelmaa seuraavasti:

Asiantuntijuuteen pohjautuvassa autorisoinnissa legitimeetin tarjoaa asiantuntemus statuksen sijaan. Tämän asiantuntijuuteen voidaan viitata eksplisiittisesti, esimerkiksi mainitsemalla valtuutukset, mutta jos asiantuntija on kyseisessä kontekstissa tunnettu, voidaan asiantuntijuus ottaa itsestäänselvyytenä [...].¹¹

10. Vaara (2014) tunnisti Eurokriisi-keskustelusta seuraavat strategiat: Position-based authorization: Institutional authorities and ‘voices of the common man’; Knowledge-based authorization: Dominance of economic expertise; Rationalization: Focus on economic arguments; Moral evaluation: Moral delegitimation and legitimation by (un)fairness ja Mythopoiesis: Alternative future projections.

11. Kirjoittajan oma suomennos.

Vaara (2014) erottaa toisistaan asemaan (position-based) ja tietoon (knowledge-based) perustuvan autorisoinnin, mutta Talvivaaran tapauksessa erottelua on mahdollista tehdä myös aseman ja tiedon sekä osaamisen välillä. Tiedon rooli autorisoinnissa on tällöin siinä, että “[t]ositiedon diskurssiin nojaten teollisuus tuotetaan professionaaliseksi paremmin tietäjäksi [...]” (Joutsenvirta 2006: 177). Kun kaivosyhtiö esittää itsensä tositiedon hallitsevana asiantuntijana, legitimaatiopyrkimys pohjaa tositietoon arvona ja asiantuntija-aseman takeena. Samalla yhtiö pyrkii asettamaan itsensä autorisoivaan positioon julkisessa keskustelussa hyvin perinteisellä, alan kokonaisvaltaista legitimizeettikriisiä edeltäneellä tavalla, jossa “yksisuuntainen tiedotus ja kaivosteollisuuden näkökulmasta ‘oikean’ tiedon tarjoaminen on ollut kommunikoinnin vallitseva käytäntö” (Sairinen 2011) (ks. esimerkki 10). Toisaalta myös muun muassa ympäristöjärjestöt, kaivoksen vastustajat, poliitikot, viranomaiset ja yksittäiset kommentoijat korostavat omaavansa ainutlaatuista ”oikeaa” tietoa ja ymmärrystä aiheesta. Esimerkiksi SL:ssa haastateltu vesistöalueen edustaja viittaa siihen, että arvasi kipsisakka-altaan pettävän sen rakenteen takia, ja pystyy näin asettumaan asiantuntijana –paremmin tietäjänä – jopa kaivosyhtiön yläpuolelle (esimerkki 11).

10. – *Täysin paikkansa pitämättömiä väitteitä [...], viestintäpäällikkö Olli-Pekka Nissinen sanoo.*

Hurjimpana juttuna Nissinen pitää väitettä veden ”lantraamisesta”.

– *Lantrausväite ei pidä mitään osin paikkaansa. Talvivaarassa hätäaputoissa ja muissakaan töissä ei käytetä tehtävään kouluttamattomia henkilöitä. [...]* (SL, uutinen, 10.12.2012)

11. [...] *Schroderus kertoo pelänneensä vastaavaa onnettomuutta jo pitkään, sillä altaat on eristetty vain 1,5 mm:n muovilla.*

– *Sanoin jo alun alkaen, että on vain ajan kysymys, koska muovi pettää. Ja jos se yhdestä kohista on pettänyt, se pettäköh joka paikasta. [...]* (KS, uutinen, 4.11.2012)

Van Leeuwen (2008: 108) muistuttaa, ettei autorisointi ole yksinomaan yksilöön kytkettyä, vaan voi näkyä esimerkiksi lakeina ja sääntöinä tai viittauksina niihin. Rytterin (2012: 62) mukaan kaivosyhtiöiden ”yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden on usein ajateltu perustuvan viranomaisten asettamien rajojen ja lainsäädännön noudattamiseen.” Peltosen (2016:139) mukaan lakien noudattamista “voidaan pitää jonkinlaisena yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden minimitasona, koska laitton toiminta ei periaatteessa ole mahdollista vastuulliselle yritykselle”. Aineistossa Talvivaaran edustajat vetoavat toistuvasti yhtiön asemaan luvanvaraisena ja lakia noudattavana toimijana. Yhtäläisyys Tiaisen ym. (2014: 58) tutkimustuloksiin on ilmeinen: “Talvivaara on käyttänyt argumentointitapana usein lainmukaisuutta. Sen mukaan toiminnan lainmukaisuus tekee kohun perusteettomaksi.” Legitiimaatiostrategiana tällainen autorisointi näyttäisi kuitenkin toimivan heikosti: ”Kun konflikti on jo olemassa ja uskottavuus on kyseenalaistettu riittävän laajasti, ei lainmukaisuus-argumentti ole yleensä kuitenkaan toimiva ainakaan konfliktin hallinnan näkökulmasta. Se saattaa jopa närkästyttää lisää.” (Emt.) Autorisointia vaikeuttaa myös kansalaisten kasvava epäluottamus ympäristölainsäädäntöön ja -viranomaisiin – erityisesti samanaikaisesti elinkeinoelämän asiaa ajavaan ja ympäristösuojelusta vastaavaan Ely-keskukseen. “Tämä kahtalainen rooli, yhdistettynä joidenkin KaiELYn henkilökunnan jäsenten työhistoriaan kaivosalan palveluksessa, herätti voimakkaita epäilyjä Talvivaaran valvonnan puolueettomuudesta ja riittävydestä” (Tiainen ym. 2014: 44). Jo vuoden 2012 alussa eli ennen vuotta toteutetussa kyselytutkimuksessa selvisi, että juuri Kainuussa luotto viranomaisvalvontaan on heikointa: ”50 prosenttia vastaajista on joksentein tai täysin eri mieltä siitä, että viranomaiset valvovat luotettavasti kaivostoiminnan ympäristövaikutuksia. Tässä näkyyne Talvivaaran vaikutus.” (Jartti ym. 2012: 53)

Joutsenvirta on kuvannut teollisuuden legitimaatiohaasteita erityisesti uskottavuusongelmana: “professionaaliseen asiantuntemukseen perustuva kompetenssi ei ole riittävä tae halutun päämäärän [maineen säilyttäminen] saavuttamiseksi” (Joutsenvirta 2006: 178). Haaste näkyy konkreettisesti Talvivaaran tapauksessa, sillä analysoiduissa kommentteissa kaivoksen asiantuntija-asema kyseenalaistetaan varsin suoraan, vaikka muutama kommentoija asettuikin puolustamaan kaivoksen ja Elyn toimintaa (esimerkki 13). Yrityksen ja viranomaisen kannalta asiantuntijuuteen pohjautuva autorisointi onkin strategiana haavoittuva ja riittämätön legitimizeetin tuottamisessa ja kaipaa rinnalleen muita strategioita (vrt. Vaara 2014). Tiedon, aseman tai luvanvaraisuuden korostaminen sellaisenaan tuottaa kipsisakka-altaan vuodon yhteydessä vasta-argumentit osaamisesta ja tietotaidosta (ks. seuraava

alaluku). "Legitimiteettiin liittyvä kysymys monien mielissä on ollut 'miten tämä on mahdollista', jolloin syyttävä sormi kohdistuu paitsi yhtiöön, myös omistajiin ja tapahtumat mahdollistaneisiin viranomaisiin päätöksiin" (Peltonen 2016: 152). Kaiken kaikkiaan laki ja luvat ovat varsin ristiriitaisessa roolissa. Kun usko Elyn puolueettomuuteen ja sitä kautta lupien hyväksyttävyyteen horjuu, Talvivaaran legitimaatiokriisi syvenee (esimerkki 14).

12. *Laitonta ei saa lailliseksi, vaikka kuinka vakuuttelee.* (SL, kommentti, vieras, 5.3.2013, 13:30)

13. *Oikea päätös. Nyt Talvivaara saa sen mahdollisuuden käsitellä karanneet prosessivedet lupaehtojen mukaisiksi. Oikeus voitti!!!* (KS, kommentti, tuntematon, 12.2.2013, 11:28)

14. *Milloin lopettaa Kainuun ely-keskus olemasta automaattinen lupaviranomainen Talvivaaralle? Periaatteella, leima paperiin, ei huomauttamista? [...]*

Tämä viimeinen päätöshän osoitti taas kerran sen tosiasian, että he ovat pelkkiä Talvivaaran juoksupoikia! (KS, kommentti, tuntematon, 13.2.2013, 08:11)

Tervo (2013: 38) viittaa termillä "kokemuksellinen tieto" siihen, "kuinka paikalliset asukkaat kokevat ja suhtautuvat kaivostoiminnan mukanaan tuomiin muutoksiin" (ks. myös Lyytimäki & Peltonen 2016: 485; Mattila 2017: 177–178). Aineiston uutisissa tällaista ainutlaatuista asiantuntijuutta edustavat paikalliset ihmiset, joiden tieto ja tuntemus aiheesta liittyvät pitkälti kokemuspohjaan (vrt. Harju & Karvonen 2016). Silti Talvivaaran evakoista kertova pitkä henkilötarina HS:ssa on luonteeltaan selkeä poikkeus (esimerkki 15) – vastaavia viittauksia kokemuksiin ei aineiston uutisista löydy. Uutisesta käy myös ilmi kaivoksen asiantuntija-aseman horjuminen: ihmisten usko tietoon ja taitoon on kokenut kovan kolauksen. Lisäksi esimerkki alleviivaa verkkolehtien ja tapahtumakontekstin merkitystä. Jartti ym. (2012: 56) kuvaavat Uttamaata alueeksi, "jossa konkreettisia kokemuksia kaivostoiminnasta on vähän ja samalla myös uutisointia alasta vähemmän kuin aktiivisilla kaivosalueilla". Tällainen asetelma toistuu verkkouutisten kommentteissa. Vaikka esimerkkiartikkeli on HS:n joulukuun kommentoiduin uutinen, sitä on kommentoitu vain 13 kertaa. Yksikään näistä kommentteista ei palaudu kokemukselliselle paikalliselle tasolle, vaan kommentoijat keskittyvät ruotimaan kaivosteollisuuden edesottamuksia puolesta ja vastaan varsin yleisellä tasolla tai samaistuvat evakkorooliin ylipäätään.

15. *[...] Seudun asukkailla oli kuulemisen ja valitusten kautta mahdollista saada äänensä kuuluviin. Mutta tuskin sillä oli mitään vaikutusta, Anneli Meriläinen-Hyvärinen sanoo. [...]*

Maanomistajat pelkäsivät. Kaikki muut tuntuivat olevan kaivoksesta innoissaan [...].

"Yleinen etu menee siinä yksityisen obi, se oli selvä. Mutta se, jonka kohdalle lähtö osuu, sille se on ainutlaatuinen asia", Anneli sanoo. [...]

Hämmästyttävän hyvin ihmiset sopeutuvat kaivoksen kanssa elämään, hän sanoo. Työtähän Kainuussa tarvitaan, ja tähän asti ihmisillä on ollut vahva usko tietoon, taitoon ja tekniikkaan. Nykyinen tilanne, se, että pelätään luonnon saastumista kaivoksen päästöjen takia, on järkytys ja pettymys. [...] (HS, uutinen, 23.12.2012)

Edellä kuvattu tietoon ja asemaan perustuvaan autorisointi täydentyy aineistossa tietotaitoon perustuvalla autorisoinnilla ja de-autorisoinnilla. Strategioiden eroja voidaan tarkastella taustalla vaikuttavien arvojen kautta: tieto viittaa tietämiseen ja tiedon hallussapitoon, osaaminen konkreettiseen taitoon ja pyrkimykseen tehdä asioita oikeaoppisesti. Jälkimmäisessä autorisoinnin ytimen muodostaa siis "riittävä tieto-taito ja osaaminen, mikä saavutetaan oppimisen kautta" (Joutsenvirta 2006: 108). Kyse on asiantuntemuksesta, mutta hieman erilaisessa merkityksessä. "[T]ilanteessa, jossa toiminta edellyttää subjektilta *osaamista*¹², hänen menestymistään mittaa vallan sijasta riittävyys: subjektilla tulee olla riittävä taito tehdä jotakin asiaa" (Emt.: 112).

Sekä Talvivaara että Ely pyrkivät tuomaan esille kaivosyhtiön osaamista ja ennen kaikkea oikeaoppista toimintaa (esimerkki 16). Tämä "teemme parhaamme" -puhe näkyy kipsisakka-altaan vuodon ja sen

12. Kursivointi alkuperäisestä lähteestä.

tukkimisen yhteydessä. Kaivoksen edustajat muun muassa vakuuttavat, että ”vesi saadaan pysymään kaivosalueella”. Kommentoijat puolestaan toistavat Talvivaaran kokonaisvaltaista epäonnistumista (esimerkki 17). Osaamisen merkitys de-autorisoinnin välineenä konkretisoituu myös ympäristöjärjestöjen edustajien puheenvuoroissa paikallislehden uutisissa: ”osaamista ei ole löytynyt” (esimerkki 18, ks. myös 11). Kuvattu kritiikki kytkeytyy laajempaan, lähinnä Talvivaaran herättämään keskusteluun, jossa vallalla on jo jonkin aikaa ollut skeptisyys ennen kaikkea kaivosten ympäristöosaamista kohtaan (Rytteri 2012; Jartti ym. 2012; Tiainen ym. 2014; Lyytimäki & Pelttonen 2016: 482; Pelttonen 2016). Myös myrkyjen ja erityisesti uraanin uhka kommentoijien puheessa kytkeytyy lopulta laajempaan keskusteluun tarvittavasta osaamisesta.

Uraaniin liittyvä nyky-yhteiskunnassa vahva arvovirta, ja ärsytystä hankkeen vastustajien keskuudessa nostattikin Talvivaaran käyttämä nimitys ”uraanin talteenotto”, joka koettiin harhaanjohtavaksi ja vähätteleväksi. Uraanin päätyminen kaivoksen kipsisakka-altaaseen näyttäytyi myöhemmin hyvin vakavana osoituksena yhtiön osaamattomuudesta ja vastuuttomuudesta. Lupaukset uraanin riskien hallinnasta eivät vaikuttaneet julkisuudessa enää millään tavoin uskottavilta. (Tiainen ym. 2014: 51.)

Kommenteissa korostetaan lisäksi Elyn kykenemättömyyttä toimia valvovan ympäristöviranomaisen roolissa (mm. esimerkki 14). Tämäkin kritiikki saa pohjansa laajemmasta keskustelukontekstista. Jartin ym. (2012: 53) mukaan jo ennen kipsisakka-altaan vuotoa suomalaisessa kaivoskeskustelussa puhuttiin ”ympäristöviranomastoiminnan resurssista, tehokkuudesta ja luotettavuudesta, [...] ympäristöviranomaisen kaivosalan resurssien ja osaamisen riittävydestä sekä ohjauksen ja lupaehtojen riittävydestä”.

16. [...] Hänen [yhtiön metallituotannon johtaja] mukaansa töitä tehdään vuorokauden ympäri niin kauan, että tilanne on varmuudella hallinnassa. [...]

– Talvivaara tekee kaiken voitavansa vuodon korjaamiseksi mahdollisimman nopeasti sekä ympäristövaikutusten minimoimiseksi. Tilanteesta on ilmoitettu viranomaisille, sanoo Talvivaara tiedotteessaan. (KS, uutinen, 4.11.2012)

17. Toivoton tapaus koko Talvivaara, ei sellaista jäte järjestelmää pysty koskaan rakentamaan, joka olisi vuotovarma. Ei ainakaan halvalla. Jos vuotoja on ollut näinkin paljon tähän mennessä on työn valvonnassa ja materiaassa tapabtunut selvää laiminlyöntiä. (KS, kommentti, tuntematon, 4.11.2012, 19:26)

18. [...] Lankisen mielestä nikkelin louhiminen Talvivaarassa käytettävillä menetelmillä ei ole kannattavaa eikä ekologisesti kestävä.

– Talvivaaran kaivoksella nerokkaita ovat vain rahoitusratkaisut. Raban bankkimisessä siellä on onnistuttu, samaa osaamista ei ole löytynyt ympäristöongelmien ratkaisemiseen. [...] (SL, uutinen, 4.2.2013)

Rationalisointi: faktoja uraanista ja taloudesta

Rationalisoinnissa vastakkain asettuvat asiantuntijoiden sijaan argumentit, eli strategian toimivuus perustuu pitkälti tosietuuteen jaettuna arvona. Argumenttien pohjan kuitenkin muodostaa asiantuntijuus, toisin sanoen toimijan pitää rationalisoidakseen tuottaa itselleen tietty asema. Talvivaara ja viranomaiset pyrkivät käyttämään rationalisointia legitimaation välineenä monin tavoin, esimerkiksi ammattisanaston kautta. Esimerkki 19 kuvaa sitä, miten tietystä puhujapositiona tuotettu ammattikieli solahdtaa journalistiseen tekstiin sellaisenaan. Uutisessa jää selittämättä, mikä on ”suuri prosessiliuosallas” ja miksi rikkihapon osuminen tähän altaaseen tekee vuodosta vaarattoman.

19. [...] Vuodosta ei Nissisen mukaan ollut vaaraa ihmisille tai ympäristölle, sillä rikkihappo valui ”suureen prosessiliuosaltaaseen”. [...] (HS, uutinen, 29.5.2013)

Selkeimmin rationalisointi näkyy aineistossa numeroiden käyttönä: viittaamalla esimerkiksi tarkkoihin pitoisuuksiin tai juoksumääriin tuotetaan mielikuva legitiimistä toiminnasta. Uutisteksteissä näitä numeroluetteluita pyritään avaamaan tai selittämään vain harvoin, eli ne esitetään sellaisenaan, argumentointia tukevin faktoina. (vrt. Vaara 2014: 509–510.) Kenties yllättäen rationalisoinnin

merkitys kuitenkin korostuu kommenteissa käytävissä kamppailuissa. Kommentoijat tukevat omaa argumentointiaan pitoisuusviittauksilla, mutta uutisista poiketen nämä väitteet avataan ja selitetään yleensä kanssakommentoijille (esimerkki 20). Tätä kautta kommentoijat tuottavat edelleen omaa asiantuntijuuttaan. Vastavuoroisesti muiden kommentteja kyseenalaistetaan vetoamalla faktojen puutteeseen, tosietoon jaettuna arvona (esimerkki 21). Erityisesti Talvivaaraa ja sen toimintaa puolustavien kommenttien ytimen muodostaa usein tosietoon perustuva rationalisointi, jolla haastetaan viittauksia myrkkujen uhkaan, vahvistetaan talousdiskurssia tai esitetään vastapuoli hössöttäjänä, ylireagoijana tai viherterroristina (esimerkki 20). Tavoitteena on usein nimetä ympäristönsuojelijoiden puheenvuorot “tavalla, joka korostaa keskustelun hallitsemattomuutta ja ei-järkipäisyyttä” (Joutsenvirta 2006: 177).

20. *Sis on sukellettava yli kolmen metrin syvyyteen juomaan saadaksesen enimmillään 0.0005 grammaa uraania 1000 grammassa vettä eli 0,5ppm? Pintavettä juomalla saa alle 0,0001 ppm.*

Hiiuvoimalan tubkassa voi olla 30 ppm eli 60-kertainen (tai yli 300 000-kertainen) määrä uraania. Ko. tubkaa käytetään mm. betonin raaka-aineena, lannoitteisiin ja rebuihin. Se kelpaa myös ns. Portlandin sementtiin, jonka myyntivalvonnasta on hiiidioksidipäästöjen pienentäminen, Ehkä se uraanimäärä on luennut betonirakenteista tai valunut maatalouden päästöistä. (HS, kommentti, nimimerkki, 11.3.2013)

21. *Ja sinullahan on antaa tästä jotain faktaa? [...]* (HS, kommentti, nimimerkki, 30.5.2013, 11:09)

Kaiken kaikkiaan rationalisointi näkyy sekä uutisissa että kommenteissa järkeilynä, faktatietoon vetoamisena ja erikoissanaston hyödyntämisinä. Se toimii delegitimaation välineenä puolin ja toisin, sillä yleensä rationalisoinnin tavoitteena on haastaa aikaisemmin esitettyjä argumentteja (esimerkki 22). Siinä, missä autorisoinnin avulla pyritään ylläpitämään omaa asemaa ja asiantuntijuutta, rationalisoinnissa nousee esille välienselvittely vastapuolen merkitys.

22. *Talvivaaran tilanteessa ei ole ollut mitään poikkeuksellista: Vesisateet ja kevättulvat ovat toistuvia luonnonilmiöitä ja syksyinen kipsisakka-altaan vuoto tuli ballintaan uuden turvapadon myötä. Tilanne on ollut stabiili jo kolmatta kuukautta. Ely-keskuksen tulkinta luonnonsuojelulain poikkeustilasäännöksestä on nurinkurinen. Antamansa luvan sijasta sen olisi pitänyt määrätä Talvivaara puhdistamaan myrkytetyt ja vasta sitten laskemaan alapuolisiin vesistöihin. Kun Talvivaara nyt luvan nojalla laskee saastevesiä, siitä aiheutuu varmuudella luonnon pilaantumisen vaara. (KS, kommentti, tuntematon, 12.2.2013, 13:41)*

Rationalisointi on edelleen keskeisessä roolissa kaikissa aineistossa esille nousseissa ratkaisuihin: järkeilyn kautta luodaan oletus, että kaivos pitää sulkea, uraani ottaa talteen tai juoksutuksia lisätä. Tosietoon ja ratkaisukeskeisyyden arvot siis limittyvät; jotain pitää tehdä, koska faktat sanovat niin. Näissä keskusteluissa toistuu myös tarinallisuudelle tyypillinen vaihtoehdottomuus (ks. seuraava alaluku): muuta loogista toimintatapaa ei ole.

Moralisointi: totuus, korruptio, sosiaalinen vastuu ja luonnonsuojelu

Van Leeuwenin (2008: 109–110) mukaan moralisointi linkittyy tiettyihin arvodiskursseihin, joiden tunnistamisessa kielellinen analyysi vaatii tukeen historiallista, sosiaalista ja kulttuurista tarkastelua. Talvivaaran tapauksessa moralisoinnin merkitys kasvaa ymmärrettävästi delegitimaatiossa (vrt. Vaara 2014). Diskursiivisena keinona se keskittyy asioiden epäileluun asetelmaan, jossa hyvä ja paha mittelevät, syntyy me-te-vastakkainasettelu. Talvivaaran ja viranomaisten puheessa moralisointi näkyy positiivisina viittauksina: kaivos toimii tiettyjen lupahtojen mukaisesti, pyrkii kantamaan vastuunsa, eikä halua ottaa turhia riskejä (esimerkki 23, ks. myös esimerkki 16). Vaikka aineiston uutisissa syytöksiä ei esitetä kovinkaan suoraan, yhtiössä ja Elyssä ollaan ilmeisen valppaita taustakeskustelulle, jota käydään laajasti mediassa ja sen ulkopuolella.

23. *[...] Nissisen mukaan juoksutus keskeytetään, jos veden laatu antaa siihen aihetta. [...]*

Nissisen mukaan yhtiöllä olisi ollut valmius aloittaa juoksutus jo tiistaina, mutta päivä meni laitteiden säätämisessä.

– *Varmistelimme näytteenottoa ja juoksutusmittareiden toimintaa, Nissinen kertoo. [...] (SL, uutinen, 7.3.2013)*

Kommenteissa moralisointi saa monenlaisia muotoja. Yksi näistä liittyy avoimuuteen ja epäilykseen viranomaisten toiminnan taustalla vaikuttavista tekijöistä (esim. esimerkki 24) (ks. viranomaisten luotettavuudesta Tiainen ym. 2014: 54). Korruptioon sekä viranomaisten ja päättäjien jääviyteen ja haluttomuuteen kritisoida isoa yhtiötä viitataan kaikkien verkkolehkien kommentitietjeissa. Kun Talvivaaran ja viranomaisten moraali tulee kyseenalaistetuiksi, haastetaan heidän asemansa myös autorisoijana: Elyltä saadun juoksutusluvan merkitys on kaivosta kritisoivien silmissä varsin vähäinen legitiimin toiminnan kannalta (esimerkki 24).

24. *Olikohan tämä yllätys vai ei? Mutta poikkeuslupien ylityslupa undella poikkeusluvalla luvattiin jälleen. Ja jos yllättäen kevätkin saapuu, niin poikkeuslupien ylitysluvan ylitysluvalle luvataan poikkeusluvalla jälleen uusi ylityslupa.* (KS, kommentti, tuntematon, 8.4.2013, 11:21)

Toinen keskeinen moraalinen kamppailu käydään talouden ja työn sekä terveyden ja luonnon välillä (ks. Tiainen ym. 2014; Mattila 2017: 178–179). Asetelma ei ole uniikki, vaan leimaa keskustelua yleisesti: ”Kaivostoiminnan aiheuttamia positiivisia sosiaalisia vaikutuksia ovat esimerkiksi työpaikat, aluetalouden kerrannaisvaikutukset [...] Negatiivisia vaikutuksia ovat monet ympäristövaikutukset [...]” (Sairinen 2011). Vääntö nousee varsin hallitsevaksi erityisesti paikallisen ja jossain määrin myös maakunnallisen lehden kommentitietjeissa. Molemmat puolet vetoavat moraalisiin sekä vastuun ja markkinoiden legitiimeihin arvoihin: yhtäältä on moraalisesti väärin asettaa työ ja talous luonnon ja terveyden edelle (esimerkki 25), ja toisaalta on moraalisesti väärin viedä ihmisiltä työpaikka ympäristön takia. Syyllisiksi, moraaliksiksi väärin toimijoiksi, päätyvät siis sekä Talvivaara ja sen työntekijät että kaivoksen vastustajat. Työllisyyden puolestapuhujat kritisoivat kaivosta, koska se on omalla toiminnallaan asettanut työllisyyden vaakalaudalle. Sekä työllisyys että ihmisten terveys nostavat siis aiheina esille kysymyksen sosiaalisesta vastuusta (vrt. Joutsenvirta 2006).

25. *Kaikki perbeelliset miehet ja naiset, jotka olitte/ollette/tulette olemaan mukana toiminnassa ennen, nyt sekä tulevaisuudessa, lapsenne ovat teistä varmasti erittäin ylpeitä. Kaikista eniten ovat varmasti ylpeitä perbeellisten pörsisijoitajien lapset, joiden vanhemmat ovat tukemassa toimintaa osakeostoillaan.*

t: lapset puhtaan elinympäristön puolesta (KS, kommentti, tuntematon, 5.11.2012, 20:59)

Tällainen asetelma on jopa tyypillinen. Lyytimäen ja Peltosen (2016: 484) mukaan paikalliset yhteisöt jakautuvat usein kaivoksen vastustajiin ja tukijoihin, mikä vaikeuttaa kaivostoiminnan oikeutusta entisestään (ks. myös esim. Peltonen ym. 2012: 14–15). Vastakkainasettelu näkyy muun muassa SL:n uutisessa, joka kertoo paikallispolitiikko Tommi Heikkisen eroavan perussuomalaisen valtuustoryhmästä Talvivaaraa kohtaan esitetyn kritiikin takia. Heikkinen itse viittaa kaivoksen kritisoimiseen ”pöljänä suhtautumisena isoon työnantajaan” (esimerkki 26). Kyse on samanaikaisesti moralisoinnista ja rationalisoinnista. Talous näyttäytyy itsestään selvänä jaettuna arvona, jonka kritisoimisessa ei ole järkeä. Hän viittaa kritiikkiin myös ”räkytyksenä”, eli haastaa implisiittisesti paikallisten vastustajien aseman välienselvittelyn asiantuntevana osapuolena.

26. *[...] – Minun mielestä täysin pöljää suhtautumista isoon työnantajaan ja yritykseen. [...]*

Pitäisi olla Sotkamon kunnassa muutakin puheenaihetta kuin Talvivaaran juoksutukset. Toivottavasti Taivaljärven hopeakaivos joutu samanlaisen räkytyksen kohteeksi. (SL, uutinen, Tommi Heikkinen, 21.5.2013)

Kommenteissa Heikkisen puheenvuoro saa vastaansa moralisoinnin vyöryn. Yksi epäilee Heikkisen ajattelevan itseään (esimerkki 27). Toinen korostaa luonnon kunnioittamista (esimerkki 28). Kaiken kaikkiaan luonnonsuojelu näyttäytyy kommenteissa vastuuseen kytkeytyvänä arvona: luonto esitetään itseisarvona, joka tarvitsee suojelua ihmisen toimilta. Luonnosta, erityisesti järvistä ja kaikkeen veteen liittyvästä, tulee keskustelussa keskeinen uhri. Toisaalta luonto jonakin ihmiselle kuuluvana ja elinympäristönä kytkee luonnonsuojelun sosiaaliseen vastuuseen – esimerkissä 30 tähän viitataan metsästysmaina ja kalavesinä. Esimerkissä 25 kommentti on allekirjoitettu ”lapset puhtaan elinympäristön

puolesta”. Esiin nousee vielä yksi taso sosiaalisen vastuun ja luonnon välillä – moralisoinnissa tärkeäksi argumentiksi muodostuu vetoaminen luonnonsuojeluun tulevien sukupolvien puolesta. Esimerkkiin 25 tämä sisältyy eksplisiittisesti, esimerkissä 28 sama näkyy implisiittisenä oletuksena siitä, että Heikkisen pitäisi nuorena ihmisenä ymmärtää puhtaan luonnon merkitys.

27. *Tommisen mehtuumaat ovat eri puolella pitäjää. Auta armias, mikäli omat jahtialueet ja kalavedet olisivat uhattuina. Tietämättömyyttä tällaiset höpinät.* (SL, kommentti, vieras 21.5.2013, 09:49)

28. *Jos nuorelle ei merkkeä puhdas luonto mitään, pitää sen olla pöljä ja pöljemmäksi tulee Talvivaarassa.* (SL, kommentti, vieras, 21.5.2013, 06:41)

Edellä esitetyt esimerkit havainnollistavat myös legitimaatiostrategioiden yhteennivoutumista. Moralisoinnin ohella kommentoijat pyrkivät horjuttamaan Heikkisen potentiaalista asiantuntija-asemaa (politiikko, uutisen lähde) viittauksilla älyyn ja tietoon. Jälkimmäisessä esimerkkikommentissa diskursiivisena keinona toimii Heikkisen oman sanavalinnan toistaminen, “pöljemmäksi tulee Talvivaarassa”.

Tarinallistaminen: uhkakuvat ja väistämättömyys

Niin sanottuja kuviteltuja todellisuuksia käytetään diskursiivisina keinoina sekä legitimaatiossa että delegitimaatiossa. Tarinallistamisen kautta pyritään luomaan mielikuva tilanteesta, johon jokin toimintamalli johtaa. Van Leeuwenin (2008: 117–118) mukaan tarinoita on erilaisia, opettavaisia moraalitarinoita, joissa on onnellinen loppu, sekä varoittavia tarinoita, jotka viittaavat siihen, mitä saattaa tapahtua. Erityisesti delegitimaatiossa hyödynnetään “painajaismaisia uhkakuvia” (Vaara 2014: 512). Myös Talvivaara-aineiston kommentissa tulevaisuus näyttäytyy välillä varsin synkkänä: “kaikki menee” ja kainuulaisille tarjotaan “myrkyjä loppuiäksi” (esimerkki 29).

29. *Nuasärvikin on jo myrkyjäjärvi ja osittain jo Oulujärven Paltaselkä. Kaikki menee kun aika kuluu. Siinä on kainuulaisille myrkyjä loppuiäksi.* (KS, kommentti, tuntematon, 5.11.2012, 15:47)

Tarinallistamiseen liittyy vahvasti ajatus väistämättömyydestä – vaihtoehtoisille tulevaisuudenkuville ei ole tilaa. Esimerkiksi keskustelu myrkyjen uhkasta tuottaa lopputulemana kaivos kiinni -ratkaisun. Näin tarinallistaminen lopulta liittyy rationalisoinnin strategiaan. Vaikka tarinallistaminen ja dramatisointi toimivat vahvana päästrategiana lähinnä Talvivaaraa kritisoivissa kommenteissa, myös kaivoksen edustajat ja viranomaiset pyrkivät tarttumaan väistämättömyyden ajatukseen juoksutuksia perustellessaan. Esimerkissä 5 tuotettu mielikuva asettaa vastakkain isomman ja pienemmän pahan: “on perusteltua [...], jotta vältetään [...] lisäriskiltä”. Aineistosta löytyy myös KS:n uutinen, jossa Talvivaaran toimitusjohtaja Pekka Perä pääsee autorisoinnin (asema), rationalisoinnin (mm. numeeriset viittaukset) ja uhkakuvien kautta haastamaan uuden rikkidirektiivin ja edelleen legitimoimaan yrityksen uudet suunnitelmat (esimerkki 30).

30. [...] *Toimitusjohtaja Pekka Perän mukaan uusi rikkidirektiivi uhkaa tuoda yhtiölle kymmenien miljoonien eurojen vuosittaiset lisäkustannukset, joten sen on pakko tutkia uusia kuljetusreittejä.* [...] (KS, uutinen, 2.12.2012)

Vastaavasti kaivosta puolustavissa kommenteissa (esimerkki 31) suurimmaksi uhkaksi nousevat luonnonsuojelijat, jotka aiheuttavat teollisuuden ja työpaikkojen katoamisen ja verotulojen vähenemisen. Paras suojautumiskeino talouden itseisarvoa uhkaavalta “viherterrorille” löytyy rationalisoinnista ja tietoon perustuvasta autorisoinnista: päättäjien pitää tulla järkiinsä.

31. [...] *Suomi tekee pahan mukan rikkidirektiivin kanssa. Toivottavasti päättäjät tulevat järkiinsä ja lopettavat teollisuuden ahdistelun viherterrorilla. Jos teollisuus lähtee niin siinä menee työpaikkojen lisäksi valtiolta isot verotulotkin.* (KS, kommentti, tuntematon, 3.12.2012, 06:50)

Legitimaatiostrategioiden kierto ja merkitys

Vaaran ym. (2006), van Leeuwenin (2008) ja Vaaran (2014) mukaan legitimaatiostrategiat kytkeytyvät väistämättä toisiinsa ja jopa edellyttävät toisiaan. Van Leeuwen muistuttaa myös moralisoinnin ja rationalisoinnin ristiriitaisesta suhteesta. Talvivaara-keskustelussa rationalisointi asettuu esimerkiksi myrkkujen uhkalla moralisoinnin vastavoimaksi, samalla moralisoinnin olemassaolosta ponnistaen: “[...] moralisointi ja rationalisointi pitävät toisensa käsivarren mitan päässä. Moraalisessa arvioinnissa rationalisointi on painunut maan alle [...] rationalisoinnissa moraali pysyttelee epäsuorassa asemassa ja uppeluksissa, vaikka rationalisointi ei voi toimia legitimaatiossa ilman sitä”¹³ (van Leeuwen 2008: 113).

Kaiken kaikkiaan Talvivaara-aineistossa esiintyvät strategiat, diskurssit ja arvot limittyvät toisiinsa lähes saumattomasti, kuten seuraava esimerkki 32 havainnollistaa. Kommentti pitää sisällään Talvivaaran osaamisen ja aseman de-autorisointia: “mentiin siitä mistä aita on matalin”, “vesiä ei osata/ halutakkaan puhdistaa” ja “[n]yt sitten selitetään”. Nämä antavat lisäpontta varsin synkälle ja väistämättömälle tulevaisuudenkuvalle: “jälkikäteen syntyneitä vahinkoja luonnolle on mahdoton korjata”, eli “eipä kovin hyvältä vaikuta luonnon tilanne”. Kommentti päättyy vahvaan moraaliseen iskuun: “jotkut vielä kehtaavat puolustaa tuollaista”.

32. Talvivaaran homma on ihan ”perseestä”. Alunalkaen mentiin siitä mistä aita oli matalin ja nyt jälkikäteen syntyneitä vahinkoja luonnolle on mahdoton korjata. Nyt sitten selitetään miten saastunut alue puhdistetaan. Paskat vaan siirretään paikasta toiseen. Kevään tullen myrkyt liukenevat sulamisveden ja sateiden mukana edelleen luontoon ja vesialtaissa olevia vesiä ei osata/ halutakkaan puhdistaa ja kohta kevään tullen nekin valuvat vesistöihin. Joten eipä kovin hyvältä vaikuta luonnon tilanne ja jotkut vielä kehtaavat puolustaa tuollaista paskomista. (SL, kommentti, vieras, 7.2.2013, 20:11)

Esimerkki kuvaa paitsi erilaisten arvojen, diskurssien ja strategioiden kokonaisuutta, myös sitä paikallista keskustelua, jonka kontekstissa kaivos toimii ja joka sen pitäisi pystyä omassa toiminnassaan ottamaan huomioon. Jos huomio siirretään esimerkin voimasanoista ja puhekielisestä tyylistä diskursiiviseen kielipeliin, kommentin takaa piirtyy legitimaatiostrategioita monipuolisesti hyödyntävä keskustelukumppani, jonka arvomaailmassa korostuu luonto ja jolla on tavalla tai toisella perusteltuja näkemyksiä ja oletuksia siitä, mitä kaivoksen historiassa on tapahtunut ja todennäköisesti tapahtuu seuraavaksi, miksi ja miten kaivoksen olisi pitänyt toimia.

Legitimaatiostrategiat ja julkisen välienselvittely

Edellä kuvatut legitimaatiokamppailut antavat Talvivaara-keskustelusta varsin monikerroksisen kuvan, jossa vaikuttavat paitsi julkiselle keskustelulle tyypilliset toimijat, kuten kaivosyhtiön edustajat ja viranomaiset (vrt. Väliaverron 1996; Harju & Karvonen 2016), myös paikalliset ihmiset ja luonnonsuojelijat. Keskustelussa toistuvat jaetut arvot ja strategiat, joita erilaiset toimijat pyrkivät hyödyntämään varsin erilaisin tavoin. Analyysi havainnollistaa myös kommentoijien potentiaalisia rooleja ja suhdetta jaettuun ongelmaan. Vaikka paikallinen ja maakunnallinen keskustelu uutisissa ja kommentteissa on ymmärrettävästi konkreettisempaa ja heijastaa selvästi tulehtunutta vastakkainasettelua, valtakunnallisessa (ja pääkaupunkiseudun) perspektiivissä diskursiivinen asetelma on suurelta osin sama. Julkisen keskustelun arvot, diskurssit, puhujapositiot ja strategiat suhteessa Talvivaaraan toistuvat, vaikka painotus olisi hieman toinen.

Käsitän Pietilän (2010 [1999]: 210–211; ks. myös Pietilä 2010 [2006]) tavoin välejä selvittävän julkisen keskusteluksi kaikki julkiseksi ymmärrettävät puheenvuorot aiheesta. Tällainen käsitys julkisen julkisesta keskustelusta tavoittaa esimerkiksi Talvivaaran tapauksessa huomattavan laajan kirjon erilaisia näkemyksiä ja puhujia. Verkkouutisten kommentointi, yhtenä keskustelun muotona, tekee näkyväksi paitsi taustalla vaikuttavia asenteita ja asetelmia, myös niitä merkityksiä, joita kommentoijat itse näkevät kommentoinnilla toimintana ja osana julkista keskustelua. Kaivosyhtiöille, viranomaisille ja alan asiantuntijoille kommentointi näyttää kansalaiskeskustelun voiman: kyse ei ole ainoastaan reagoinnista

13. Kirjoittajan oma suomennos.

yhtiöiden toimintaan, vaan monimutkaisemmasta diskursiivisesta kokonaisuudesta, jossa jaettuja arvoja aidosti haastetaan ja neuvotellaan. Kommentoinnin ja julkison suhteesta analyysi nostaa esille ainakin neljä keskeistä huomiota.

1. Osa kommentoijista haastaa eksplisiittisesti ja implisiittisesti uutislähteiden ja toistensa legitimaatiopyrkimyksiä. He myös tunnistavat, tietoisesti tai tiedostamatta, erilaisia arvoja, diskursseja ja strategioita, esimerkiksi tarinallistamisen, jonka vastavoimaksi valjastetaan rationalisointi. Diskurssien ja strategioiden tunnistaminen ja edelleen tarjotun vastaanottaja-aseman haastaminen (vrt. kohta 2.) kielivät julkisen keskustelun monipuolistuneesta ja kerrostuneesta rakenteesta sekä kasvavasta osallistamisesta. Havainnot kytkeytyvät myös laajempaan ymmärrykseen internetin merkityksestä medialukutaidolle; ”kyky analysoida ja tulkita mediaa näyttää parantuneen” (Nikunen 2011: 81).
2. Osa kommentoijista pyrkii systemaattisesti asettumaan laajemman yhteiskunnallisen keskustelun vastapuoleksi (vrt. Pietilä 2010 [2006]: 260), eli he asemoivat itsensä julkiseen välienselvittelyyn ja edelleen julkison rooliin. Toisaalta kaivosyhtiön edustajat ja viranomaiset pyrkivät puolustautumaan potentiaalista julkista kritiikkiä kohtaan (vrt. Joutsenvirta 2006: 247), eli kommenttien näkyväksi tekemällä laajemmalla yhteiskunnallisella arvokeskustelulla, olkoon se sitten paikallista, maakunnallista tai valtakunnallista, on oma merkityksensä kokonaisuudessa.
3. Kuten Harju ja Karvonen (2016) huomauttavat, ympäristöuutisoinnissa ja esimerkiksi Talvivaaran tapauksessa uutisaiheiden kirjo on rajallinen ja tavallisten kansalaisten positio rajautuu helposti lähinnä uhriksi. Esa Väliwerrosen (1996: 250) mukaan asiantuntijoiden väliseksi tyypistyvän väännön ongelmana on, että ”muut toimijat ja toisenlaisen tiedon tai asiantuntemuksen muodot jäävät helposti syrjään”. Edellä kuvattu analyysi kuitenkin osoittaa, että kommentoijat pyrkivät asettumaan haluamaansa positioon; puolustajaksi, kritisoijaksi, asiantuntijaksi ja niin edelleen. Käyttäjät tunnistavat yhteiskunnallisen väännön erilaisia osapuolia ja heidän merkitystään käydyssä keskustelussa (vrt. Kangaspunta 2016), ja toimivat sen mukaisesti. Lisäksi kommentoijat pyrkivät nostamaan keskusteluun itselleen relevantteja aiheita ja näkökulmia. Vaikka kommentointia on ilmiönä suomittu siitä, että kommentitietut vievät keskustelua pois alkuperäisestä aiheesta, tämä kritiikki pohjaa lähinnä journalistien omaan kokemukseen siitä, miten he toivoisivat kommenttien täydentävän uutista (Heinonen 2008). Jos aihe nousee toistuvasti kamppailun kohteeksi uutiskommenteissa, eikö se ole riittävän relevantti julkisen keskustelun areenalle?
4. Normatiivinen lähestymistapa korostaa julkisen keskustelun laadun merkitystä, rationaalista argumentointia ja pohdintaa (deliberation) riittävän hyvän keskustelun mittarina (ks. esim. Dryzek, 2000; Habermas, 2004 [1962]). Tässä tutkimuksessa perusoletuksena on ollut, että itse aihe, jaettu ongelma, ja edelleen halu keskustella siitä, ovat potentiaalisen julkisen kehittymisen kannalta olennaisempia kuin normatiiviset kriteerit. Todettakoon myös, että laatuvaatimusten kannalta mahdollista pohtia, kumpi on julkisen keskustelun lopputuloksen kannalta lopulta tärkeämpää, rationaalinen ja laadukas argumentointi vai se, että esimerkiksi paikallisten ihmisten näkemykset, arvomaailma ja perspektiivien kirjo nousevat mukaan julkiseen keskusteluun. Tästä huolimatta on syytä panna merkille, että legitimaation kannalta argumentoiva rationalisointi näyttäisi toimivan tarinallistamista (myrkkyjen uhka) paremmin, myös kommenteissa. Painoarvo ilmenee muun muassa siinä, miten erilaiset strategiat tulevat toistuvasti haastetuiksi ja miten nämä diskursiiviset mittelit etenevät. Kommenteissa noudatetaan siis jossain määrin julkisen keskustelun arviointikriteereitä.

Yhteenveto ja keskustelu

”Todennäköistä on myös se, että yhtiöillä on jatkossa entistä suurempi työ vakuuttaa kansalaiset toiminnan hyödyksyttävyydestä.” (Rytteri 2012: 66)

Talvivaaran tapaus edustaa varsin poikkeuksellista ja samaan aikaan tyypillistä ympäristötutkimuksen ja -uutisoinnin tutkimuskohdetta. Poikkeustapaukset ja erilaiset kriisit tarjoavat ainutlaatuisen mahdollisuuden tarkastella kaivosyhtiöiden toimintaa ja toimintaedellytyksiä. Toisaalta ympäristöuutiset

ja niiden tutkimus keskittyvät usein onnettomuuksiin tai vastaaviin erikoistilanteisiin (ks. esim. Haapakoski 1993; Suhonen 1994; Väliverrönen 1996; Raittila 2000; Lyytimäki 2006; Harju & Karvonen 2016), mikä vaikuttaa omalta osaltaan ympäristökeskusteluun kokonaisuutena. Päähuomio keskustelussa (ja sen tutkimuksessa) on jaetuissa ongelmissa, kuten Tiainen ym. (2014) analyysi osoittaa:

Talvivaaraa käsittelevien sanomalehtiartikkeleiden teemoissa havainnollistunut määrittelykamppailun painopisteen vaihtuminen ympäristövaikutusten vakavuudesta niiden syyllisen etsintään ja lähinnä ballinnollisen vastuunjaon kysymyksiin, jotka saivat huomiota etenkin marraskuun 2012 jätevesivuodon jälkeen. Tällöin konfliktissa tapahtui käänne konfliktin osapuolten välisten näkemysten kamppailusta Talvivaaran ongelmien rakenteellisten taustasyiden pohdintaan. (Tiainen ym. 2014: 56.)

Tutkimukset, kuten Tiainen ym. (2014) kattava analyysi Talvivaaran konfliktin vaiheista, tarkastelevat monesti uutisia julkisen kaivoskeskustelun ilmentäjänä. Tässä artikkelissa tarkastelua on haluttu laajentaa koskemaan uutisten lukijakommentteja yhtenä potentiaalisena kansalaiskeskustelun muotona. Artikkelin ensimmäisenä tavoitteena on ollut selvittää erilaisia teemoja, arvoja ja diskursseja sekä diskursiivisia legitimaatiokamppailuita, joita Talvivaaran kipsisakka-altaan vuodon ja siitä seuranneiden tapahtumien verkkouutisointi ja uutisten kommentointi tuottivat. Uutisissa ja kommenteissa korostuvat ympäristökeskustelulle jokseenkin tyypilliset jaetut arvot – tiedon, vastuun ja osaamisen päädiskurssit (vrt. Joutsenvirta 2006) – jotka täydentyvät ratkaisukeskeisyyden diskurssilla. Kommenttiketjuissa ei kuitenkaan toisteta uutisten puhetapoja, vaan ne houkuttelevat esiin uusia, toisiinsa kytkeytyviä teemoja ja edelleen diskursseja. Esimerkiksi kommenteissa esitetty kritiikki yhtiön ja viranomaisten osaamattomuudesta palautuu useimmiten uutisten “teemme parhaamme” -puheeseen. Molemmat puhutavat pohjaavat oletukseen osaamisesta jaettuna arvona kaivostoiminnassa. Olennaista on myös tunnistaa teemojen ja diskurssien syntyperä uutisten ulkopuolella. Uutisissa ja kommenteissa esitetyt puheenvuorot peilaavat yhteiskunnallista keskustelua ja kontekstia, olkoon se sitten paikallinen tai valtakunnallinen. Voitaneen todeta, että aineiston esille tuomat keskustelut heijastelevat yksittäistä tapausta huomattavasti laajempaa kulttuurista ja sosiaalista arvojen ja merkitysten kokonaisuutta, tässä tapauksessa kaivostoimintaan liittyen.

Uutisissa ja kommenteissa osallistutaan myös arvoihin pohjautuvaan diskursiiviseen välienselvittelyyn – erityisesti kaivostoiminnan hyväksyttävyydestä. Legitimaation haaste kaivosyhtiöiden näkökulmasta näyttäisi olevan juuri hyväksyttävyyden arvolataus: legitimizeetti “ei ole puhtaan tiedollinen kategoria” (Peltonen 2016: 157). Menetetyn legitimeetin palauttaminen – relegitimaatio – “ei onnistu vain oikeaa tietoa jakamalla ja väärinkäsityksiä korjaamalla (emt.)”. Koska kaivoksen edustajat, viranomaiset ja alan asiantuntijat puhuvat ainoastaan uutisissa, todelliset legitimaatio- ja relegitimaatiopyrkimykset löytyvät lähinnä uutisaineistosta. Kommenteissa korostuu hyväksyttävyyttä horjuttava delegitimaatio. Vain harva kaivoksen toimintaa puolustavistakaan kommentoijista pyrkii aidosti legitimoimaan Talvivaara tai kaivosteollisuutta. Sen sijaan muutamissa kommenteissa tavoitellaan legitiimin aseman palauttamista tai tukemista, relegitimaatiota. Kaiken kaikkiaan Talvivaara-keskustelusta on mahdollista tunnistaa useita legitimaatiostrategioita ja niiden ilmenemismuotoja. Autorisointi on tässä tapauksessa jaettu kahteen muotoon, asemaan ja tietoon perustuvaan sekä tietotaitoon eli osaamiseen perustuvaan. Useimmat aineistosta tunnistetut puhujat tavoittelevat tavalla tai toisella asemaa, josta sanoa jotakin, ja tämä asema sidotaan omaksuttuun tietoon. Toisaalta tietotaito tai sen puute voi olla ratkaisevassa roolissa legitimeetin ylläpitämisessä tai sen menettämisessä. Rationalisointi kytkeytyy omalta osaltaan tietoon ja tiedon arvopohjaan, ja se toimii strategiana usein autorisoinnin yhteydessä – siihen tukeutuen tai sitä tukien. Moralisointia hyödynnetään oletetusti eniten delegitimaation välineenä (vrt. esim. Vaara 2014), pääasiassa kommenteissa. Rationalisointi ja moralisointi näyttäisivät myös toimivan välienselvittelyssä toistensa haastajina ja vahvistajina, sekä vastavoimina että usein toistensa olemassaolosta riippuvaisina. Tarinallistamisen strategia palvelee sekä legitimaatiossa että delegitimaatiossa, kaikkien osapuolten hyödyntämänä, mutta erilaisiin diskursseihin ja strategioihin yhdistettynä. Julkisen keskustelun näkökulmasta Talvivaaran tapauksessa on huomionarvoista se, että kommenteissa tarinallistaminen tekee näkyväksi paikallisen ja jopa valtakunnallisen kollektiivisen huolen ja sen syvyyden, joka jää ainakin analysoituissa uutisissa vähäiselle käsittelylle.

Kaikilla legitimaatiostrategioilla on aineistossa oma roolinsa, mutta niiden toimivuus ja hyödyntäminen vaihtelevat merkittävästi. Aineiston rajallisuuden takia laajoja yleistäviä päätelmiä

esimerkiksi strategioiden ja niihin kytkeytyvien diskurssien esiintymisestä on uskaliaasta tehdä. Vaikuttaa kuitenkin siltä, etteivät osapuolet puheenvuorojensa kontekstista (uutisteksti vs. kommentti) huolimatta toimi toisistaan erillään tai aina edes eri tavoin: taustalla hallitsee jaettu julkisen keskustelun konteksti, jossa toistuvat paitsi tietyt jaettuihin arvoihin pohjaavat ympäristödiskurssit, myös kielellisen kamppailun keinot. Kommenteissa korostuvien strategioiden vaihtelu herättää kysymyksen käytetyn areenan, eli verkkolehden tarjoaman alustan merkityksestä. Esimerkiksi rationalisointi vaikuttaa olevan yleisempää HS:n kommenttiosioissa, joissa käyttäjien pitää rekisteröityä ja kommentoida nimimerkillä. Kahdessa muussa lehdessä kommentin voi jättää täysin nimettömänä. HS:ssa muut käyttäjät pystyivät aineiston keruun aikaan reagoimaan kommentteihin klikkaamalla samaa mieltä (kyllä/ ei) ja hyvin argumentoitu (kyllä/ ei), mikä omalta osaltaan lisäsi vuorovaikutusta ja arvotusta käyttäjien välillä (vrt. Kangaspunta 2018). Näin ollen verkkolehden käytännöt näyttäisivät määräävän jossain määrin sitä, millaista keskustelua on ja millaisia legitimaatiostrategioita siinä käytetään.

Tervon (2013: 45) tapaustutkimuksessa Pampalon kultakaivosyhtiö ”nimesi tärkeimmäksi yhteistyötahokseen kuntalaiset, suuren yleisön, jonka kanssa toimiva yhteistyö nähdään ensisijaisena tekijänä menestyksekkäälle kaivostoiminnalle.” Paikalliset asukkaat ja kunnan edustajat puolestaan korostivat avoimen vuorovaikutuksen ja tiedottamisen merkitystä kaivostoiminnan hyväksyttävyydessä (emt.). Lyytimäen ja Peltosen (2016: 484) mukaan kriittistä julkista keskustelua kaivosteollisuudesta voidaan pitää osoituksena aktiivisesta ja toimivasta kansalaisyhteiskunnasta. Talvivaaran tapauksessa “[k]ansalaisten aktivoituminen on näkynyt sanomalehtien mielipidepalstoilla ja mielenosoituksina, mutta myös Talvivaaran ympäristölupamenettelyihin osallistumisessa” (Tiainen ym. 2014: 52). ”Tapaus on tuonut yleiseen tietoisuuteen sekä kaivosteollisuuden mukanaan tuomat hyödyt, työllisyyden ja taloudelliset edut, mutta myös alaan liittyvät riskit sekä yhteiskunnallisen keskustelun, kaikinpuolisen läpinäkyvyyden ja osallisuuden tarpeet” (emt.: 59). Kaivoskeskustelussa ollaan siis siirtymässä aikaan, jossa kansalaiskeskustelun ja laajemman vuoropuhelun merkitys osataan tunnistaa: julkiset keskustelut voivat pysyä vain diskursiivisina tekoina tai ne voivat realisoitua vaikutuksina kaivosteollisuuden toiminnassa (Lyytimäki & Peltonen 2016: 479; Peltonen 2016). Kun Talvivaaran ”legitimiteettikriisi levisi koko kaivosalan yhteiseksi ja yleiseksi ongelmaksi” (Peltonen 2016:156), käydystä legitimaatiokamppailusta seurasi konkreettisia muutoksia. ”Sekä teollisuus että julkisen vallan toimijat ovat reagoineet alan legitimiteettikriisiin toimenpiteillä, joilla on pyritty vahvistamaan kestäväen kehityksen edellytyksiä kaivosalalla” (emt.).

Artikkelin toisena tavoitteena on ollut osoittaa kommenteissa käytävän kansalaiskeskustelun potentiaalia, mahdollisuuksia ja merkitystä suhteessa kaivoskeskusteluun ja edelleen laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun ympäristöstä. Tässä tarkastelussa on paitsi hyödynnetty, myös pyritty ymmärtämään ja määrittelemään julkisen käsitettä. Julkisen kaivoskeskustelussa käydyn kielipelin osapuoliksi on perinteisesti asemoitu lähinnä sellaisia tahoja ja toimijoita, joilla on pääsy massamedian areenalle. Tällä areenalla puheenvuoroja jaetaan varsin epätasaisesti, mikä on hankaloittanut ympäristönsuojelijoiden osallistumista ja erityisesti tavallisten kansalaisten ääneen pääsyä. Lisäksi tarjotut positiot ovat usein tiukkarajaisia. Edellä tehdyt huomiot kuitenkin korostavat kommentoijien aktiivista roolia: Osa kommentoijista haastaa eksplisiittisesti ja implisiittisesti legitimaatiopyrkimyksiä. Osa kommentoijista pyrkii systemaattisesti asettumaan osaksi yhteiskunnallista keskustelua, ja lisäksi, asettumaan tiettyyn positioon tässä kielipelissä. Kommentit myös heijastelevat tiettyjä normatiivisia arviointikriteereitä, erityisesti rationaalista argumentointia. Tällaiset painotukset tulevat näkyviksi siinä, miten erilaiset strategiat haastetaan ja miten diskurssien välinen kamppailu etenee. Välienselvittelyn ja osapuolten aseman kannalta on edelleen merkityksellistä, millaisia strategioita legitimaatiopyrkimyksissä käytetään. Esimerkiksi uutisissa korostuva autorisointi ei tunnista vastapuolta samalla tavalla kuin kommenttien rationalisointi – strategiaan ei lataudu ilmeistä vuoropuhelua tai argumentoinnin kohdetta. Myös moralisoinnissa vastapuoli tunnistetaan kysymyksenasettelun kautta: onko tämä mielestänne oikein? Käytetyt strategiat tekevät siis näkyväksi sitä, että kommenteissa potentiaalisen julkisen julkisen välienselvittely jaetusta ongelmasta tunnustetaan selvemmin olemassa olevaksi.

Analyysi keskittyy kriittisen diskurssianalyysin hengessä diskurssien ja ennen kaikkea strategioiden tunnistamiseen. Analysoimatta jää useita kielellisiä tekijöitä, kuten retoriikan erilaiset muodot. Aineisto itsessään tarjoaa rajallisen otoksen yhdestä yksittäisestä ympäristöaiheesta, siihen liittyvästä verkkouutisoinnista sekä kontekstisidonnaisia arvokeskusteluista heijastelevista kommenteista. Kaivoksen toiminnan hyväksyttävyydestä on keskusteltu ennen kipsisakka-altaan vuotoa ja keskustelu jatkuu

niin kauan, kuin toiminnalla on paikallisia tai kansallisia vaikutuksia: legitimizeetti on ansaittava aina uudestaan (Jartti ym. 2012: 57; Tiainen ym. 2014; Peltonen 2016). Rajoituksistaan huolimatta artikkeli asettuu jatkumoon sekä verkkouutisten kommentoinnin verrattain vähäisten tutkimusten joukossa että yhteiskunnallisen ympäristötutkimuksen perinteessä. Artikkelin pyrkii vahvistamaan ajatusta kommentoinnista varsin ainutlaatuisena osallistumistapana julkisessa keskustelussa, muun muassa kaivostoiminnasta. Esitelty tutkimus jatkaa kommentointi-ilmiön haltuunottoa, joka on ainakin mediatutkimuksen kentällä ollut vielä jokseenkin sirpaleista (Larsson 2011; Reich 2011; Weber 2014; Zielege ym. 2014; Reagle 2015; Toepfl & Piwoni 2015; Ksiazek ym. 2016). Tulokset alleviivaavat kehitystä, jossa verkkouutisten kommentit eivät enää edusta marginaalista huutelua aiheen vierestä. Kommentointi niin paikallisella, maakunnallisella kuin valtakunnallisellakin areenalla pitää sisällään yhteiskunnallisesti merkityksellisiä diskursiivisia kamppailuita, jotka asettuvat osaksi julkista keskustelua esimerkiksi kaivosteollisuuden hyväksyttävyydestä.

Kiitokset

Artikkeli on osa väitöskirjatutkimusta. Kiitän työn tukemisesta Emil Aaltosen Säätiötä. Alue ja Ympäristö -julkaisun toimittajia ja anonyymejä arvioijia kiitän varsin rakentavasta palautteesta.

Lähteet

- Ahva, L., Heikkilä, H., Siljamäki, J. & Valtonen, S. (2011) "Onpas fiksua lukijoita!" Yleisön ja toimittajien kohtaaminen journalismikritiikin kolmella tasolla. *Media & viestintä* 34(4), 8–25.
- Blumer, H. (2010 [1946]) Joukko, massa ja julkiso. Teoksessa: Veikko Pietilä ja julkisuuspiiri. *Julkisot, yleisöt ja media. Suomenomaksia ja kirjoituksia julkisista vuorovaikutus- ja toimintamuodoista*. Tampere University Press, Tampere, 113–132.
- Cho, C. (2009) Legitimation Strategies Used in Response to Environmental Disaster: A French Case Study of Total SA's Erika and AZF Incidents. *European Accounting Review*, 18(1), 33–62, DOI:10.1080/09638180802579616
- Citron, D. & Norton, H. (2011) Intermediaries and Hate Speech: Fostering Digital Citizenship for Our Information Age. *Boston University Law Review*, 91, 1435. <http://ssrn.com/abstract=1764004>
- Coleman, S. & Ross, K. (2010) *The Media and the Public. "Them" and "Us" in Media Discourse*. Wiley-Blackwell, Chichester.
- Domingo, D., Quandt, T., Heinonen, A., Paulussen, S., Singer, J.B. & Vujanovic, M. (2008) Participatory journalism practices in the media and beyond. An international comparative study of initiatives in online newspapers. *Journalism Practice*, 2(3), 326–342.
- Dryzek, J. (2000) *Deliberative Democracy and Beyond. Liberals, Critics, Contestations*. Oxford University Press, Oxford.
- Eerola, T. (2014) Kaivosteollisuuden vastuullisuuden ja sosiaalisen toimiluvan yhteiskunnalliset tutkimus- ja edistämishankkeet. *Alue ja ympäristö* 43(1), 85–95.
- Erkama, N. & Vaara, E. (2010) Struggles Over Legitimacy in Global Organizational Restructuring: A Rhetorical Perspective on Legitimation Strategies and Dynamics in a Shutdown Case. *Organization Studies* 31(07), 813–839.
- Fairclough, N. (1997) *Miten media puhuu*. Vastapaino, Tampere.
- Foucault, M. (2005 [1969]) *Tiedon arkeologia*. Suomentanut Tapani Kilpeläinen. Tampere: Vastapaino.
- Haapakoski, K. (1993) "Päätös muuttui, muuttuiko kirjoittelu?": Vuotoksen tekoallassuunnitelma Lapin Kansassa vuosina 1982 ja 1992. Tampere: Tampereen yliopisto. Toimittajatutkiminnon tutkielma.
- Habermas, J. (2004 [1962]) *Julkisuuden rakennemuutos. Tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta*. Suom. Veikko Pietilä. Tampere: Vastapaino.
- Harju, A. & Karvonen, E. (2016) "Liipeä yllätti Talvivaaran" Onnettomuusnarratiivi ja onnettomuuden kehys kaivoskirjoittelussa. *Media & viestintä – vuosikirja 2016*, 184–208.
- Heikkilä, H., Ahva, L., Siljamäki, J. & Valtonen, S. (2012) *Kelluva kiinnostavuus*. Vastapaino, Tampere.
- Heinonen, A. (2008) *Yleisön sanansijat sanomalehdissä*. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja A108.
- Hermida, A. & Thurman, N. (2008) A clash of cultures: The integration of user-generated content within professional journalistic frameworks at British newspaper websites. *Journalism Practice*, 2(3), 343–356.
- Hujanen, J. (2000) *Journalismin maakunnallisuus. Alueellisuuden rakentuminen maakuntalehtien teksteissä ja tekijöiden puheissa*. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä studies in communication 11.
- Jartti, T., Sairinen, R. & Litmanen, T. (2012) Kaivosteollisuus kansalaisten arvioinnissa: Millaisen kaivosalan maakuntien asukkaat haluavat? *Maaseudun uusi aika* 2/2012.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (1993) *Diskurssianalyysin aakkoset*. Vastapaino, Tampere.
- Joutsenvirta, M. (2006) *Ympäristökeskustelun yhteiset arvot: diskurssianalyysi Enson ja Greenpeacen ympäristökirjoituksista*. Acta Universitatis oeconomicae Helsingiensis. A, 273.
- Kangaspunta, V. (2016) Talvivaara ja kommentissa keskustelevat julkisot. Keskustelunanalyttinen menetelmäkokeilu verkkouutisten kommentoinnista. *Media & viestintä* 39(1), 24–54.

- Kangaspunta, V. (2018) Online news comments: Producing a social network and reflecting the public. *Information Society*. Tulossa.
- Ksiazek, T., Peer, L. & Lessard, K. (2016) User engagement with online news: Conceptualizing interactivity and exploring the relationship between online news and user comments. *New Media & Society* 18(3), 502–520.
- Larsson, A.O. (2011) Interactive to me - interactive to you? A study of use and appreciation of interactivity on Swedish newspaper websites. *New Media & Society* 13(7), 1180–1197.
- Lyytimäki, J. (2006) Vesistöjen rehevöityminen sanomalehtien uutisoinnissa. *Suomen ympäristö* 7/2006. Suomen ympäristökeskus, ympäristöpolitiikan koulutusohjelma. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Lyytimäki, J. & Peltonen, L. (2016) Mining through controversies: Public perceptions and the legitimacy of a planned gold mine near a tourist destination. *Land Use Policy* 54, 479–486.
- Mattila, M. (2017) *From Representative Democracy to Democratic Representation : Lessons from the Talvivaara Controversy*. Tampere University Press, Tampere.
- Nikunen, K. (2011) *Enemmän vähemmällä. Talouselämän ja teknologisen murroksen vaikutukset suomalaisissa toimituksissa 2009–2010*. Tampereen yliopisto: CMT.
- Onnettomuustutkimuskeskuksen tutkintaselostus Y2012-03 (2014). *Ympäristöönnettomuus Talvivaaran kaivoksella marraskuussa 2012*.
- Peltonen, L., Verkasalo, A., Mynttinen, E. & Kangasojä, J. (2012) *Sovitteilu osana paikallisten ympäristökiistojen hallintaa. Maankäyttö- ja ympäristökiistojen sovittelun koekieluhankkeen (SOMARI) kokemuksia, tuloksia ja arviointia*. Aalto-yliopiston julkaisusarja: Tiede + teknologia 9/2012.
- Peltonen, L. (2016) Kaivostoiminnan legitimitietin muotoutuminen: paikallisesta hyväksyttävyydestä yhteiskuntakelpoisuuden ymmärtämiseen. Teoksessa Mononen, T. & Suopajarvi, L. (toim.) *Kaivos suomalaisessa yhteiskunnassa*. Lapin yliopistokustannus, Rovaniemi, 135–159.
- Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. (2015) *Kurssi kohti diskursia*. Vastapaino, Tampere.
- Pietilä, V. (2010 [1999]) Julkiso ja yleisö. Teoksessa: Veikko Pietilä ja julkisuuspiiri. *Julkisot, yleisöt ja media. Suomennoksia ja kirjoituksia julkisista vuorovaikutus- ja toimintamuodoista*. Tampere University Press, Tampere, 201–216.
- Pietilä, V. (2010 [2001]) Yleisönsasto ja internet keskustelunareenoina. Teoksessa: Veikko Pietilä ja julkisuuspiiri. *Julkisot, yleisöt ja media. Suomennoksia ja kirjoituksia julkisista vuorovaikutus- ja toimintamuodoista*. Tampere University Press, Tampere, 397–422.
- Pietilä, V. (2010 [2002]) Verkkokeskusteluareenat – Deliberatiivista julkisuuttako? Teoksessa: Veikko Pietilä ja julkisuuspiiri. *Julkisot, yleisöt ja media. Suomennoksia ja kirjoituksia julkisista vuorovaikutus- ja toimintamuodoista*. Tampere University Press, Tampere, 423–446.
- Pietilä, V. (2010 [2006]) ”Matti Matalaisen” julkea ehdotus ja vähän muutakin. Teoksessa: Veikko Pietilä ja julkisuuspiiri. *Julkisot, yleisöt ja media. Suomennoksia ja kirjoituksia julkisista vuorovaikutus- ja toimintamuodoista*. Tampere University Press, Tampere, 243–267.
- Pietilä, V. & Ridell, S. (1998) Julkea ehdotus. *Tiedotustutkimus* 21(1), 95.
- Pietilä, V. & Ridell, S. (2008) Verkkomedia toimijuuden alustana. Yleisö, yhteisö, julkiso ja YouTube. *Läbikuva* 2/2008.
- Potter, J. (1996) *Representing Reality. Discourse, Rhetoric and Social Construction*. Sage Publications, London.
- Pöyhkäri, R., Haara, P. & Raittila, P. (2013) *Vihapuhe sanomavapautta kaventamassa*. Tampere University Press, Tampere.
- Raittila, P. (2000) *Ydinjätteen loppusijoitus mediassa*. Julkishallinnon ydinjätetutkimusohjelmaan liittyvä joukkoviestinnän seuranta tutkimus. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, journalismin tutkimusyksikkö, sarja C30/2000.
- Rantala, E., Jarti, T. & Litmanen, T. (2016) Uskomuksista ja oletuksista tutkittuun tietoon: Kaivostoiminnan yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden kvantitatiivinen tutkiminen. Teoksessa Mononen, T. & Suopajarvi, L. (toim.) *Kaivos suomalaisessa yhteiskunnassa*. Lapin yliopistokustannus, Rovaniemi, 113–134.
- Reagle, J.M. (2015) *Reading the Comments. Likers, Haters and Manipulators at the Bottom of the Web*. The MIT Press, Cambridge/ London.
- Reich, Z. (2011) User Comments. The transformation of participatory space. In Singer J.B. (ed.), *Participatory Journalism: Guarding Open Gates at Online Newspapers*. Blackwell Publishing Ltd. DOI: 10.1002/9781444340747.ch6
- Ridell, S. (2000) Kansalaisjulkisuuden kokeilua verkossa – Mansefoorumia ja paikallisen julkisen viestinnän käytännöt. Teoksessa *Verkkojulkisuus: Internet kansalaisviestinnän ja paikallisen julkisuuden tilana*. Paikallisuus verkkomediassa -julkaisun loppuraportti.
- Ridell, S. (2010) Johdannoksi teokseen. Teoksessa: Veikko Pietilä ja julkisuuspiiri. *Julkisot, yleisöt ja media. Suomennoksia ja kirjoituksia julkisista vuorovaikutus- ja toimintamuodoista*. Tampere University Press, Tampere, 7–31.
- Rytteri, T. (2012) Suomessa toimivien kaivoyhtiöiden vastuustrategiat ja yhtiöihin kohdistuvat odotukset. *Alue ja ympäristö* 41(1), 54–67.
- Sairinen, R. (2011) Kaivosteollisuuden yhteiskuntavastuu ja muuttuva suhde paikallisyhteisöön. *Terra* 123:3.
- Savolainen, R. (1996) Suurajot vai surmanajot? *Tiedotustutkimus* 4/1996: 48–65.
- Suchman, M. (1995) Managing legitimacy: Strategic and institutional approaches. *Academy of Management Review* 20(3), 729–757.
- Suhonen, P. (1994) *Mediat, me ja ympäristö*. Kustannusosakeyhtiö Hanki ja jää, Helsinki.
- Tervo, K. (2013) Pampalo. Tapaustutkimus kaivostoiminnan sosiaalisista vaikutuksista harvaan asutulla maaseudulla. *Alue ja ympäristö* 42(1), 37–48.
- Tiainen, H., Sairinen, R. & Mononen, T. (2014) Talvivaaran kaivoshankkeen konfliktituminen. Edilex. www.edilex.fi/lakikirjasto/14254. Julkaistu myös teoksessa Määttä, T. ym. (toim.) *Ympäristöpolitiikan ja -oikeuden vuosikirja 2014*.
- Toepfl, F. & Piwoni, E. (2015) Public Spheres in Interaction: Comment Sections of News Websites as Counterpublic Spaces. *Journal of Communication* 65, 465–488.
- Vaara, E., Tienari, J. & Laurila, J. (2006) Pulp and Paper Fiction: On the Discursive Legitimation of Global Industrial Restructuring. *Organization Studies* 27(6), 789–810.

- Vaara, E. (2014) Struggles over legitimacy in the Eurozone crisis: Discursive legitimation strategies and their ideological underpinnings. *Discourse & Society* 25(4), 500–518.
- Van Leeuwen, T. (2008) *Discourse and Practise. New tools for critical discourse analysis*. Oxford University Press. [http://teleensm.ummo.dz/pluginfile.php/201650/mod_resource/content/1/%5BTheo_van_Leeuwen%5D_Discourse_and_Practice_New_Too\(BookZa.org\).pdf](http://teleensm.ummo.dz/pluginfile.php/201650/mod_resource/content/1/%5BTheo_van_Leeuwen%5D_Discourse_and_Practice_New_Too(BookZa.org).pdf)
- Väliaverronen, E. (1996) *Ympäristöihukan anatomia. Tiede, mediat ja metsän sairaskertomus*. Vastapaino, Tampere.
- Waldron, J. (2012) *The Harm in Hate Speech*. Harvard University Press, London/ Massachusetts.
- Weber, P. (2014) Discussions in the comments section: Factors influencing participation and interactivity in online newspapers' reader comments. *New Media & Society* 16(6), 941–957.
- Wodak, R. (2004) Critical Discourse Analysis. Teoksessa live Seale, David Silverman, Jaber Gubrium, Giampietro Gobo (toim.) *Qualitative Research Practice*. C Sage Publications, London, 185–202.
- Ziege, M., Breiner, T. & Quiring, O. (2014) What Creates Interactivity in Online News Discussions? An Exploratory Analysis of Discussion Factors in User Comments on News Items. *Journal of Communication* 64, 1111–1138.